

Валерий Корниец

“ДУМЫ МОИ,
ДУМЫ МОИ..”

М. Шеленко

Валерий Корниец

**“ДУМЫ МОИ,
ДУМЫ МОИ...”**

Т.Шевченко

(переводы с украинского)

Кировоград-2014

ББК 84(4РОС) 6 – 5

УДК 82 – 1

К 24

Корниец Валерий.

К 24 **Думы мои, думы мои...** – Кировоград:
Центрально-Украинское издательство, 2014. - 138 с.

ISBN 978-966-130-058-2

Зібране в цій книзі ще раз засвідчує, як глибоко автор відчуває поезію Т.Шевченка, як добре він володіє мистецтвом перекладу, і як, завдяки цьому, вдається передати російською чарівне слово Генія.

ББК 84(4РОС) 6-5
УДК 82-1

ISBN 978-966-130-058-2

© В.Корниец, 2014

© Центрально-Укр. изд-во, 2014

РЕАЛІЗОВАНИЙ ТАЛАНТ

Валерій Корнієць – філолог. Вроджений. А значить талановитий. Такі, як правило, стають прозаїками, поетами, вченими. Але склалося так, як склалося. Знайшов інший шлях самореалізації – викладав російську літературу, директорував. І вчителем, і директором школи був прекрасним. Бо філолог, до того ж справжній, від Бога, завжди є людиною особливою – що не кажіть, а чуття слова завжди є ознакою тонкої психологічної організації, окрім того, постійне, дуже близьке спілкування з художньою літературою витончує душу, загострює розум. Тут варто прислухатися до нашого геніального земляка Василя Сухомлинського. Як педагог з рідкісною психологічною проникливістю, він переконливо обґрунтував думку, що поетичне образне слово – «еліксир для розвитку дитячого мозку». То ж поставлю риторичне питання: якщо таке слово супроводжує людину все її життя – від дитинства та юності до поважного віку, то чи не є воно чинником формування якоїсь особливо позитивної творчої індивідуальності?

Талант – це завжди внутрішній тиск почуттів і думок, котрі потребують вираження. Чим більший талант, тим сильніша спрага до самовираження. І ось, нарешті, талант філолога, який постійно, то тихо, то збурено нуртував у його душі та свідомості, вибухнув – Валерій Корнієць знайшов себе. Відбулася якась раптова, енергійна, роками стримувана самореалізація. Виявилось, що переклад поетичних текстів з однієї мови на іншу – його стихія. І ось уже кілька років підряд одна за одною виходять збірки його поетичних перекладів.

Дехто з росіян щиро дивується: і чого це французи такі байдужі до Олександра Пушкіна? Невже вони не здатні розуміти красу його слова? Справа у тому, що хороша поезія завжди закорінена у національне слово і через те помітно втрачає при перекладах. Тому мистецтво перекладу полягає у тому, щоб максимально зберегти «аромат» національної мови. Якщо цей аромат не вдається зберегти – значить, художні смисли передані лише частково, але при цьому втрачене основне – той тонкий поетичний субстрат, який надає слову особливої принадності, робить його посправжньому художнім. Чи не тому геніальна Ліна Костенко дуже важко погоджується на те, щоб її поезія перекладалася на інші мови?

Поезія Тараса Шевченка багато перекладалася і перекладається на основні мови світу, в тому числі і на такі «ієрографічні» як китайська та японська. Вперше вона зазвучала російською мовою ще при житті поета завдяки таким відомим майстрам слова, як О. Плєєщєв, М. Курочкін, М. Михайлов. А в 1860 році, ще при житті поета, вийшов «Кобзар Тараса Шевченка в переводах русских поэтов». Пізніше, уже в радянські часи, Шевченкову поезію перекладали Микола Ассєєв, Семен Гордєєв, Віра Інбер, Всеволод Рождєственський, Михайло Светлов...

Перекладів було багато, а перекладачі все не заспокоювалися. Продовжували випробувати свої уміння у справі адекватної передачі унікальної чарівності Шевченкового слова, яке, за визначенням Івана Франка, було наскрізь пройняте «соком українських пісень», пропахле тонкими ароматами українськості. І саме через те воно ніяк не піддавалося тому, щоб весь той «пісенний сік», усі ті «аромати» і всі смисли, що ними породжувалися, з максимально можливою повнотою втілювалося в ІНШЕ слово.

Як на мене, чи не найкращий російський переклад

Валерій Корниець _____

Шевченкового твору належить Борису Пастернаку – маю на увазі перекладену ним поему «Марія». Можливо, тут спрацював не лише видатний поетичний талант перекладача, а й захоплення цією поемою Шевченка, яку він вважав перлиною світової поезії.

Збірка перекладів Валерія Корнійця «Думи мої, думи мої...» сформована як виклик. Сторінка зліва – текст оригіналу, сторінка справа – переклад цього тексту російською. За цією симетрією – авторська впевненість у собі, мовляв, порівняйте... Не скажу, що ці переклади ідеальні, ні, бо ідеально на іншу мову Шевченко не перекладається в принципі. Але те, що вони по-справжньому талановиті, що вони часто створюють враження зразкових, у мене немає сумніву.

То ж запрошую читача, який бере у руки цю книжку, самому переконатися у цьому...

Григорій Клочек,
професор, доктор філологічних наук.

***

Думи мої, думи мої,
Лихо мені з вами!
Нащо стали на папері
Сумними рядами?..
Чом вас вітер не розвіяв
В степу, як пилину?
Чом вас лихо не приспало,
Як свою дитину?

Бо вас лихо на світ на сміх породило,
Поливали сльози... чом не затопили,
Не винесли в море, не розмили в полі?..
Не питали б люде, що в мене болить,
Не питали б, за що проклинаю долю,
Чого нуджу світом? "Нічого робить". –
Не сказали б на сміх...

Квіти мої, діти!
Нащо ж вас кохав я, нащо доглядав?
Чи заплаче серце одно на всім світі,
Як я з вами плакав?.. Може, і вгадав...
Може, знайдеться дівоче
Серце, карі очі,
Що заплачуть на сі думи –
Я більше не хочу.
Одну сльозу з очей карих –
І... пан над панами!

Думи мої, думи мої,
Лихо мені з вами!

***

Думы мои, думы мои,
Как мне горько с вами!
Что ж вы встали на бумаге
Грустными рядами?
Что ж вас ветер не развеял,
Как в степи пылинку?
Что ж вас горе не приспало,
Как свою кровинку?
Вас же горе на свет на смех породило,
Поливали слёзы... что ж не затопили,
Не вынесли в море, не размыли в поле?..
Не спросили б люди, что в душе болит,
Не спросили б, за что проклиная долю,
Почему тоскую... “Нечего нудить”. –
Не сказали б на смех...

Цветы мои, дети!
Зачем вас любил я, зачем сберегал?
Заплачет ли сердце одно на всём свете,
Как я с вами плакал? Может, угадал...
Может, девичье найдётся
Сердце, кари очи,
Что заплачут от дум этих –
И не надо больше.
Одну слезу из глаз карих –
И... пан над паннами!

Думы мои, думы мои,
Как мне горько с вами!

—————

За карії оченята,
За чорнії брови
Серце рвалося, сміялось,
Виливало мову,
Виливало, як уміло,
За темнії ночі,
За вишневий сад зелений,
За ласки дівочі...
За степи та за могили,
Що на Україні,
Серце мліло, не хотіло
Співать на чужині...
Не хотілось в снігу, в лісі,
Козацьку громаду
З булавами, з бунчуками
Збирають на пораду.
Нехай душі козацькі
В Україні витають –
Там широко, там весело
Од краю до краю...
Як та воля, що минулась,
Дніпр широкий – море,
Степ і степ, ревуть пороги,
І могили – гори.
Там родилась, гарцювала
Козацькая воля;
Там шляхтою, татарами
Засівала поле,
Засівала трупом поле,
Поки не остило...
Лягла спочить... А тим часом
Виросла могила,

Ради вас, карие очи
И чёрные брови,
Сердце рвалось и смеялось,
Выливалось в слове,
Выливало, как умело,
Про ночи, как сказки,
Про вишнёвый сад зелёный,
Про девичьи ласки...
Но про степи и могилы,
Что на Украине,
Сердце млело, не хотело
Запеть на чужбине...
На совет казачье войско,
В лес под снегом белым,
С булавами, с бунчуками
Сзывать не хотело.
Пусть же души казацкие
В Украине витают –
Там приволье, там веселье
От края до края...
Как та воля, что минула,
Днепр широкий – море,
Степь да степь, режут пороги,
А курганы – горы.
Родилась там, гарцевала
Казацкая воля;
Там татарами и шляхтой
Засевала поле,
Засевала трупом поле,
Пока не остыло...
Спать легла... А в это время
Выросла могила,

А над нею орел чорний
Сторожем літає,
І про неї добрим людям
Кобзарі співають,
Все співають, як діялось,
Сліпі небораки, –
Бо дотепні... А я... а я
Тільки вмію плакати,
Тільки сльози за Україну...
А слова – немає...
А за лихо... Та цур йому!
Хто його не знає!
А надто той, що дивиться
На людей душою –
Пекло йому на сім світі,
А на тім...

Журбою

Не накличу собі долі,
Коли так не маю.
Нехай злидні живуть три дні –
Я їх заховаю,
Заховаю змію люту
Коло свого серця,
Щоб вороги не бачили,
Як лихо сміється...
Нехай думка, як той ворон,
Літає та кричить,
А серденько соловейком
Щебече та плаче
Нишком – люди не побачать,
То й не засміються...
Не втирайте ж мої сльози,
Нехай собі ллються.

А над нею орёл чёрный
Сторожем летает,
И кобзари о ней людям
Песни распевают,
Обо всём поют, что было,
Бедняги незрячи, –
Славно поют!.. А я... а я,
А я только плачу,
Только слёзы об Украине...
А слов не хватает...
А про горе... Да чур ему!
Кто ж его не знает!
Особенно тот, кто смотрит
На людей душою –
Ад ему на этом свете,
А на том...

Тоскою,
Если доли не имею,
Не вымолю плачем.
Пускай злыдни живут три дня,
А я их запрячу,
Змею лютую запрячу
Прямо возле сердца,
Чтоб враги не увидали,
Как горе смеётся...
Пускай дума, как тот ворон,
Летает да кричит,
А сердечко соловушкой
Щебечет и плачет
Тайком – люди не увидят,
Так не засмеются...
Утирать не нужно слёзы,
Пускай себе льются.

Чуже поле поливають
Щодня і щоночі,
Поки, поки не засиплють
Чужим піском очі...
Отаке-то... А що робить?
Журба не допоможе.
Хто ж сироті завидує –
Карай того, Боже!

Думи мої, думи мої, -
Квіти мої, діти!
Виростав вас, доглядав вас, -
Де ж мені вас діти?
В Україну ідіть , діти,
В нашу Україну,
Попідтинню сиротами,
А я тут загину.
Там знайдете щире серце
І слово ласкаве,
Там знайдете щирю правду,
А ще, може, й славу.

Привітай же, моя ненько,
Моя Україно,
Моїх діток нерозумних,
Як свою дитину.

(1839, С.-Петербург)

Поливать чужое поле
Им и дни, и ночи,
Пока, пока не засыплет
Чужим песком очи...
Вот оно как... А что делать?
Печаль не поможет.
Кто ж сироте завидует –
Карай того , Боже!

Думы мои, думы мои, -
Цвет мой, мои дети!
И растил вас, и берёт вас, -
Где ж теперь вас деть мне?
В Украину вы идите,
В нашу Украину,
Как сироты подзаборьем,
А я – я тут сгину.
Там найдёте отклик в сердце
Искреннему слову,
Там найдёте честь и правду,
А может, и славу...

Приюти их, мать-Украина,
Защити собою
Моих деток неразумных,
Как дитя родное.

(1839, С.-Петербург)

ЛІЛЕЯ

“За що мене, як росла я,
Люди не любили?
За що мене, як виросла,
Молодую вбили?
За що вони тепер мене
В палатах вітають,
Царівною називають,
Очей не спускають
З мого цвіту? Дивуються,
Не знають, де діти!
Скажи мені, мій братику,
Королевий цвіте!”
“Я не знаю, моя сестро”.
І цвіт королевий
Схилив свою головоньку
Червоно-рожеву
До білого пониклого
Личенька Лілеї.
І заплакала Лілея
Росою-сльозою...
Заплакала і сказала:
“Брате мій, з тобою
Ми давно вже кохаємось,
А я й не сказала,
Як була я людиною,
Як я мордувалась.

Моя мати... чого вона,
Вона все журилась
І на мене, на дитину,
Дивилась, дивилась
І плакала. Я не знаю,
Мій брате єдиний!
Хто їй лихо заподіяв?

ЛИЛЕЯ

“За что меня, как росла я,
Люди не любили?
За что меня, как выросла,
Молодой убили?
За что они теперь меня
В палатах встречают,
Царевною называют,
Глаз не отрывают
От цветов моих? Не знают,
Как меня приветить!
Скажи ты мне, братик милый,
Королевский цветик!”
“Я не знаю, сестра моя.”
И цвет королевский
Склонил свою головушку
Огненного цвета
На белое поникшее
Личико Лилеи...
И заплакала Лилея
Росою-слезою...
Заплакала и сказала:
“Братец мой, с тобою
Мы давно друг друга любим,
А я не сказала,
Как была я человеком,
Как же я страдала.

Моя мама... с чего она
Вечно горевала
И на меня, на малютку,
Смотрела, вздыхала
И плакала. Я не знаю.
Ты скажи сестрёнке,
Кто её несчастной сделал?

Я була дитина,
Я гралася, забавлялась,
А вона все в'яла
Та нашого злого пана
Кляла-проклинала.
Та й померла... А мене пан
Взяв догодувати.
Я виросла, викохалась
У білих палатах.
Я не знала, що байстра я,
Що його дитина.
Пан поїхав десь далеко,
А мене покинув.
І прокляли його люди,
Будинок спалили...
А мене, не знаю за що,
Убити – не вбили,
Тільки мої довгі коси
Остригли, накрили
Острижену ганчіркою,
Та ще й реготались.
Отаке-то, мій братику,
Було мені в світі.
Молодого, короткого
Не дали дожити
Люди віку. Я умерла
Зимною під тинном,
А весною процвіла я
Цвітом при долині,
Цвітом білим, як сніг білим!
Аж гай звеселила.
Зимною люди... боже мій!
В хату не пустили.
А весною, мов на диво,
На мене дивились.

Я была ребёнком,
Я играла, забавлялась,
А она всё вяла
И нашего злого пана
Кляла-проклинала.
И угасла... А меня пан
Взял на воспитанье.
Там выросла, расцвела я
И лицом, и станом.
Я не знала, что я – дитя
От его утех.
Меня бросил, сам куда-то
Далеко уехал.
И прокляли его люди,
Палаты спалили,
А меня, за что не знаю,
Убить не убили,
Только косы, мои косы
Остригли, забрали,
Тряпкой голову покрыли
И зло хохотали.
За что меня, братик милый,
Горько наказали:
Молодую, короткую
Жизнь дожить не дали
Злые люди. Умерла я
Зимой под забором,
А в долине появилась
В весеннюю пору
Цветом белым, таким белым!
Всех развеселила.
Зимою люди... боже правый!
Пускать не хотели,
А весной, как на диво,
На меня глядели.

А дівчата завітчались
І почали звати
Лілеєю – Снігоцвітом;
І я процвітати
Стала в гаї, і в теплиці,
І в білих палатах.
Скажи ж мені, мій братику,
Королевий цвіте:
Нащо мене бог поставив
Цвітом на сім світі?
Щоб людей я веселила,
Тих самих, що вбили
Мене й матір?.. Милосердний,
Святий боже, милий!”
І заплакала Лілея,
А цвіт королевий
Схилив свою головоньку
Червоно-рожеву
На білеє пониклеє
Личенько Лілеї.

*(Іюля 25 1846,
Київ)*

Девки в косы заплетали
И меня прозвали
Лилеею-Снегоцветом;
И я расцветала
В поле, в роще и в теплице,
И в белых палатах.
Так скажи мне, милый братик,
Королевский цветик:
Зачем меня бог поставил
Цветом в этом свете?
Чтоб людей я веселила,
Людей, что убили
Меня и мать? Милосердный,
Святой боже, милый!”
И заплакала Лилея,
А цвет королевский
Склонил свою головушку
Огненного цвета
На белое поникшее
Личико Лилеи.

*(Июля 25 1846,
Киев)*

С О Н
(уривок з комедії)

У кожного своя доля
І свій шлях широкий:
Той мурує, той руйнує,
Той неситим оком
За край світа зазирає,
Чи нема країни,
Щоб загарбать і з собою
Взять у домовину.
Той тузами обирає
Свата в його хаті,
А той нишком у куточку
Гострить ніж на брата,
А той, тихий та тверезий,
Богобоязливий,
Як кішечка, підкрадеться,
Вижде нещасливий
У тебе час та й запустить
Пазури в печінки, -
І не благай: не вимолять
Ні діти, ні жінка.
А той, щедрий та розкошний,
Все храми мурує;
Та отечество так любить,
Так за ним бідкує,
Так із його, сердешного,
Кров, як воду, точить!..
А братія мовчить собі,
Витріщивши очі!
Як ягнята: "Нехай, каже,
Може, так і треба".
Так і треба! Бо немає
Господа на небі!

С О Н

(отрывок из комедии)

У всякого своя доля
И свой путь широкий:
Этот строит, тот ломает,
Тот несатым оком
За край света зазирает:
Есть ли где земляца,
Заграбастать, взять в могилу –
Может, пригодится.
Тот тузами обирает
Свата в его хате,
А тот тайком в уголочке
Нож вострит на брата.
А тот, тихий да тверёзый,
Богобоязливый,
Как кошечка, подкрадётся,
Выждет несчастливый
Для тебя час – и запустит
Коготки в печёнки, -
И не проси: не вымолят
Ни дети, ни жонка.
А тот, щедрый да роскошный,
Храмы воздвигает;
Да отечество так любит,
Так о нём страдает,
Так из него, сердечного,
Кровь, как воду, точит!..
А братия молчит себе,
Вытаращив очи!
Как ягнята: “Да пусть уже.
Может, так потребно.”
Так и надо! Потому что
Нет бога на небе!

А ви в ярмі падаєте
Та якогось раю
На тім світі благаєте?
Немає! Немає!
Шкода й праці. Схаменіться:
Усі на сім світі –
І царята, і старчата –
Адамові діти.
І той... і той... а що ж то я?!
Ось що, добрі люди:
Я гуляю, бенкетую
В неділю і в будень.
А вам нудно! Жалкуєте!
Єй-богу, не чую,
І не кричіть! Я свою п'ю,
А не кров людськую!

Летим. Дивлюсь, аж світає,
Край неба палає,
Соловейко в темнім гаї
Сонце зустрічає.
Тихесенько вітер віє,
Степи, лани мріють,
Між ярами над ставами
Верби зеленіють.
Сади рясні похилились,
Тополі по волі
Стоять собі, мов сторожа,
Розмовляють з полем.
І все то те, вся країна,
Повита красою,
Зеленіє, вмивається
Дрібною росою.

А вы в ярме страдаете,
О каком-то рае
На том свете мечтаете.
Нет на небе рая!
Труда жалко. Опомнитесь:
Все на этом свете –
И богатый, и убогий –
Адамовы дети.
И тот... и тот... а что же я?!
Вот что, добры люди:
Я гуляю, выпиваю
В праздники и в будни.
А вам тошно! Я, ей-богу,
Вас не слышу. Все
Не кричите! Я свою пью,
А не кровь людскую!

- - - - -
Летим. Смотрю – рассветает,
Край неба пылает,
Соловейко в тёмной роще
Солнышко встречает.
Тихонечко ветер веет,
Нивы, степи млеют,
Меж ярами над прудами
Вербы зеленеют.
Ветви гнут сады густые,
Тополя на воле
Стоят себе, словно стража,
Что-то шепчут полю.
И вся она, земля моя,
Увита красою,
Зеленеет, умываясь
Частою росой.

Споконвіку вмивається,
Сонце зустрічає...
І нема тому почину,
І краю немає!
Ніхто його не додбає
І не розруйнує...
І все то те... Душе моя,
Чого ти сумуєш?
Душе моя убогая,
Чого марно плачеш,
Чого тобі шкода? хіба ти не бачиш,
Хіба ти не чуєш людського плачу?
То глянь, подивися; а я полечу
Високо, високо, за самії хмари;
Немає там власті, немає там кари,
Там сміху людського і плачу не чуть.
Он глянь, – у тім раї, що ти покидаєш,
Латану хустину з каліки знімають,
З шкурою знімають, бо нічим обуть
Княжат недорослих; а он розпинають
Вдову за подушне, а сина кують,
Єдиного сина, єдину дитину,
Єдину надію! В військо оддають!
Бо його, бач, трохи! А онде під тином
Опухла дитина – голоднее мре,
А мати пшеницю на панщині жне.
А он бачиш? очі! очі!
Нащо ви здалися?
Чом ви змалку не висохли,
Слізьми не злилися?
То покритка попідтинню
З байстрам шкандибає,

Умывается веками
И солнце встречает...
Не найти тому начала,
И нет конца-края!
Не прибавит, не убавит
Никакая сила...
И всё-то так... Душа моя,
Что ж ты загрустила?
Душа моя убогая,
Что ж напрасно плачешь?

О чём сожалеешь? Неужто незряча?
Неужто не слышишь рыданий людских?
Смотри же! – а я улетаю от них
Высоко, высоко за синие тучи;
Туда, где нет власти, где карой не мучат,
Ни смеха, ни слёз там не слышно людских.
Смотри, – в этом рае, что ты покидаешь,
Сермягу в заплатках с калеки снимают,
Со шкурой снимают, ведь нужно обувь
Княжат малолетних; а вон распинают
Вдову за оброки, а сына куют,
Единокого сына, детинку едину,
Надежду едину! А войска отдают!
Солдат им, вишь, мало! А там вот, под тыном
Опухший ребёнок – от голода мрёт,
А мать... мать пшеницу на барщине жнёт.

А там видишь? очи! очи!
Что мне делать с вами?
Что ж вы в детстве не вытекли
Горькими слезами?
То покрывка вдоль забора
С ребёнком плетётся, –

Батько й матір одцурались,
Й чужі не приймають!
Старці навіть цураються!!
А панич не знає,
З двадцятою, недоліток,
Душі пропиває!

Чи Бог бачить із-за хмари
Наші сльози, горе?
Може й бачить, та помага,
Як і оті гори
Предковічні, що політі
Кровію людською!..
Душе моя убогая!
Лишенько з тобою.
Уп'ємося отрутою,
В кризі ляжем спати,
Пошлем думу аж до Бога,
Його розпитати,
Чи довго ще на сім світі
Катам панувати?

*8 іюля 1844,
С.-Петербург*

Мать отеклась, и все гонят,
Куда ни поткнётся.
Даже нищий сторонится!
А барчук не знает,
С двадцатую, недоросль,
Души пропивает!

А Бог видит из-за тучи
Наши слёзы, горе?
Может, видит, – да поможет,
Как и вон те горы
Извечные, что политы
Кровию людскою!
Душа моя убогая!
Горюшко с тобою.
Так упьёмся отравою,
Уснём под снегами,
Пошлём душу прямо к Богу,
Спросим его сами,
Долго ль будут каты наши
Царствовать над нами??

*8 июля 1844,
С.-Петербург*

***

Не завидуй багатому:
Багатий не знає
Ні приязні, ні любові –
Він все те наймає.
Не завидуй могутчому,
Бо той заставляє.
Не завидуй і славному:
Славний добре знає,
Що не його люди люблять,
А ту тяжку славу,
Що він тяжкими сльозами
Вилив на забаву.
А молоді як зійдуться,
Та любо, та тихо,
Як у раї, – а дивишся:
Ворушиться лихо.
Не завидуй же нікому,
Дивись кругом себе:
Нема раю на всій землі,
Та нема й на небі!

*4 октябрю 1845,
Миргород*

***

Не завидуй богатому:
Богатый не знает
Ни приязни, ни любви –
Он всё покупает.
Не завидуй могучему –
Он всех принуждает.
Не завидуй и славному:
Славный точно знает,
Что не его люди любят,
А тяжкую славу,
Что он тяжкими слезами
Вылил для забавы.
А молодые сойдутся –
Так любо, так тихо,
Как в раю, – а приглядишься:
Шевелится лихо.
Никому же не завидуй:
Где б ты был иль не был, –
Нет у рая на всей земле,
Да нет и на небе!

*4 октября 1845,
Миргород*

Є Р Е Т И К

(Шафарикові)

Запалили у сусіда
Нову добру хату
Злі сусіди; нагрілися
Й полягали спати,
І забули сірий попіл
По вітру розвіять.
Лежить попіл на розпутті,
А в попелі тліє
Іскра огню великого,
Тліє, не вгасає,
Жде підпалу, як той месник,
Часу дожидає,
Злого часу. Тліла іскра,
Тліла, дожидала
На розпутті широкому
Та й гаснути стала.

Отак німота запалила
Велику хату. І сім'ю,
Сім'ю слав'ян роз'єдiniла
І тихо, тихо упустила
Усобищ люгую змію.

Полилися ріки крові,
Пожар загасили.
А німчики пожарище
Й сирот розділили.
Виростали у кайданах
Слав'янської діти
І забули у неволі,
Що вони на світі!

Е Р Е Т И К

(Шафарику)

Подожгли соседи злые
Дом добротный новый
У соседа. Погрелися.
Спать пошли. Довольны.
И забыли серый пепел
По ветру развеять.
Лежит пепел на распутье,
А в пепле том тлеет
Искра огня великого.
Тлеет и не гаснет,
Ждёт пожара, как тот мститель,
Своего ждёт часа,
Злого часа. Тлела искра,
Тлела, поджидала
На распутье, на широком,
Да и гаснуть стала.

Вот так немчины запалили
Большуший дом наш. И семью,
Семью славян разъединили
И тихо-тихо к нам впустили
Усобиц лютую змею.

И полились реки крови,
Пожар погасили.
А сироток с пожарищем
Немцы поделили.
В злой неволе вырастали
Славянские дети
И в неволе позабыли,
Кто они на свете!

А на давнім пожарищі
Іскра братства тліла,
Доглівала, дожидала
Рук твердих та смілих, –
І дождалась... Прозрів еси
В попелі глибоко
Огонь добрим смілим серцем,
Смілим орлім оком!
І засвітив, любомудре,
Світоч правди, волі...
І слав'ян сім'ю велику
Во тьмі і неволі
Перелічив до одного,
Перелічив трупи,
А не слав'ян. І став еси
На великих купах,
На розпутті всесвітньому
Іезекіїлем,
І – о диво! трупи встали
І очі розкрили,
І брат з братом обнялися
І проговорили
Слово тихої любові
Навіки і віки!
І потекли в одно море
Слав'янської ріки!

Слава тобі, любомудре,
Чеху-слав'янине!
Що не дав ти потонути
В німецькій пучині
Нашій правді! Твоє море
Слав'янськеє, нове!
Затога вже буде повне,
І попливе човен
З широкими вітрилами
І з добрим кормилом,
Попливе на вольнім морі,
На широких хвилях.

А на давнем пожарище
Искра братства тлела,
Дотлевала. Поджидала
Рук надёжных, смелых, –
И дождалась... Прозрел-таки
Под пеплом глубоко
Огонь славный смелым сердцем
И орлиным оком!
И засветил любомудрый
Светоч правды, воли...
И славян семью большую
Во тьме и неволе
Пересчитал до едина,
Пересчитал трупы,
А не славян. И встал тогда
На великих купах,
На вселенском раздорожье
Иезекиилем,
И – о диво! – трупы встали
И глаза раскрыли,
И друг с другом побратались.
И проговорили
Слово кроткое любви
Вовеки и веки!
И потекли в одно море
Славянские реки!

Слава тебе, премудрому
Чеху-славянину!
Что не дал ты раствориться
В немецкой пучине
Нашей правде. Твоё море–
Славянское море!–
Будет теперь полноводным,
На его просторе
Наша лодка с добрым кормчим,
Парус ветром полня,
Поплывёт на вольном море
По широким волнам.

Слава тобі, Шафарику,
Вовіки і віки!
Що звів єси в одне море
Слав'янської ріки!

Привітай же в своїй славі
І мою убогу
Лепту-думу немудрую
Про чеха святого,
Великого мученика,
Про славного Гуса!
Прийми, отче. А я тихо
Богу помолюся,
Щоб усі слав'яни стали
Добрими братами.
І синами сонця правди,
І еретиками
Отакими, як Констанцький
Єретик великий!
Мир мирові подарують
І славу вовіки!

22'ноября 1845
в Переяславі

Слава, слава Шафарику
Во веки и веки!
Что собрал он в одно море
Славянские реки!

Так приветь же в своей славе
И простое слово
Моей думы немудрёной
Про чеха святого,
Великого мученика,
Про славного Гуса!
Прими, отче. А я тихо
Богу помолюся,
Чтобы все славяне стали
Братьями-друзьями,
И сынами солнца правды,
И еретиками
Вот такими, как Констанцкий
Еретик великий!
Миру мир они подарят
И славу вовеки!

*22'ноября 1845
в Переяславе*

*Камень, егоже наберегоша зиждущии,
сей бысть во главу угла; от господа
бысть сей, и есть дивен во очесех наших.*

Псалом 117, стих 22

“Кругом неправда і неволя,
Народ замучений мовчить.
І на апостольським престолі
Чернець годований сидить.
Людською кровію шинкує
І рай у найми оддає!
Небесний царю! Суд твій всеує,
І всеує царствіє твоє.

Розбойники, людоїди
Правду поборולי,
Осміяли твою славу,
І силу, і волю.

Земля плаче у кайданах,
Як за дітьми мати.
Нема кому розкувати,
Одностайне стати
За євангеліє правди,
За темнії люде!
Нема кому! боже! боже!
Чи то ж і не буде?
Ні, настане час великий
Небесної карі.
Розпадуться три корони
На гордій тіарі!
Розпадуться! Благослови
На месть і на муки,
Благослови мої, боже,
Нетвердії руки! ”

*Камень, егоже набрегоша зиждущии,
сей бысть в главу угла; от господа
бысть сей, и есть дивен во очесех наших.*

Псалом 117. стих 22

“Кругом неправда и неволя,
Народ замученный молчит.
И на апостольском престоле
Чернец откормленный сидит.
Людскою кровью он торгует
И рай за мзду внаём сдаёт!
О, царь небесный! Суд твой всеу,
И всеу царствие твоё.

Разбойники, людоеды
Правду побороли,
Осмеяли твою славу,
И силу, и волю.

Плачет мать-земля в оковах
О детях несчастных.
И некому расковать их,
Поднять в одночасье
За евангелие правды,
За страданья люда!
Всё некому! Боже! Боже!
Что ж, так и не будет?
Нет, настанет час великий,
Час небесной кары.
Распадутся три короны
На гордой тиаре!
Распадутся! Благослови
На мечь и на муки,
Благослови мои, Боже,
Нетвёрдые руки!”

Отак у келії правдивий
Іван Гус думав розірвать
Окови адові!.. і диво,
Святеє диво показать
Очам незрячім.

“Поборюсь...

За мене бог!.. да совершиться!”
І в Віфлеємськую каплицю
Пішов молитися добрий Гус.

“Во ім'я господа Христа,
За нас розп'ятого на дереві,
І всіх апостолів святих,
Петра і Павла особливе,
Ми розрїшаємо гріхи
Святою буллою сією
Рабині божій...”

“Отій самій,

Що водили по улицях
В Празі позавчора;
Отій самій, що хиялась
По шинках, по станях,
По чернечих переходах,
По келіях п'яна!
Ота сама заробила
Та буллу купила –
Тепер свята!.. Боже! боже!
Великая сило!

Великая славо! зглянься на людей!
Одпочинь од кари у світлому раї!
За що пропадають? за що ти караєш
Своїх і покорних, і добрих дітей?
За що закрив їх добрі очі
І вольний розум окував
Кайданами лихої ночі!..

Так в келье честный и правдивый
Ян Гус задумал разорвать
Оковы адовы!.. и диво,
Святое диво показать
Глазам незрячим.

“Поборюсь...

Со мною Бог!... да совершится!”
И в Вифлеемскую каплицу
Пошёл молиться добрый Гус.

“Во имя Господа Христа,
За нас распятого на древе,
И всех апостолов святых,
Петра и Павла особливо,
Мы отпускаем все грехи
Святою буллою сиею
Рабыне божьей...”

“Вот той самой,

Что водили позавчера
По улицам Праги,
Вот той самой, что шаталась
По шинкам, по стойлам,
По монашьям переходам
И по кельям пьяной!
Вот так деньги раздобыла
Да буллу купила –
И теперь святая!.. Боже!
Великая сила!

Великая слава! пожалей людей!
Отдохни от кары в своём светлом рае!
За что пропадают? за что ты караешь
Своих и покорных, и добрых детей?
За что же ты закрыл их очи
И вольный разум оковал
Цепями злой, жестокой ночи!..

Прозріте, люди, день настав!
Розправте руки, змийте луду.
Прокиньтесь, чехи, будьте люди,
А не посмішище ченцям!
Розбойники, кати в тіарах
Все потопили, все взяли,
Мов у Московії татари,
І нам, сліпим, передали
Свої догмати!.. кров, пожари,
Всі зла на світі, війни, чвари,
Пекельних мук безкрай ряд...
І повен Рим байстрят!
От їх догмати і їх слава.
То явна слава... А тепер
Отим положено конглавом:
Хто без святої булли вмер, –
У пекло просто; хто ж заплатить
За буллу вдвоє, рїж хоч брата,
Окриме папи і ченця,
І в рай іди! Конець концям!
У злодія вже злодій краде,
Та ще й у церкві. Гади! гади!
Чи напилися ви, чи ні
Людської крові?.. Не мені,
Великий господи, простому,
Судить великіє діла
Твоєї волі. Люта зла
Не дієш без вини нікому.
Молюся, господи, помилуй,
Спаси ти нас, святая сило,
Язви язик мій за хули
Та язви мира ізціли.
Не дай знущатися лукавим
І над твоєю вічно-славою,
Й над нами, простими людьми!..”

Прозрейте, люди, день настал!
Расправьте руки, смойте луду,
Проснитесь, чехи! Вы же люди,
А не потеха чернецам!
Злодеи, палачи в тиарах
Всё превратили в прах и дым,
Словно в Московии татары,
И навязали нам, слепым,
Свои догматы!.. Кровь, пожары,
Всё зло на свете, войны, свары
И муки адские. А Рим
Распутством одержим!
Вот и догматы их, и слава.
Куда славней... А нынче вот
Святым положено конклавом:
Кто, буллу не купив, помрёт –
Тот прямо в ад. А кто заплатит
За буллу вдвое – режь хоть брата,
Но кроме пап и чернецов,
И в рай ступай в конце концов!
У вора вор крадет – и рады
Украсть и в церкви. Гады! гады!
Вы упились уже иль нет
Людскою кровию? Не мне,
Великий Господи, простому
Посметь судить твои дела
Ты никому безвинно зла
Чинить не станешь по-пустому!
Молюсь я, Господи, помилуй,
Спаси ты нас, святая сила,
Язви язык мой за хулы,
Но язвы мира исцели.
Не дай глумиться им, лукавым,
И над твоею вечной славой,
И над несчастными людьми!..”

І плакав Гус, молитву дія,
І тяжко плакав. Люд мовчав
І дивувався: що він діє,
На кого руку підійма!

“Дивіться, люде, осьде булла,
Що я читав...” – і показав
Перед народом. Всі здрогнули :
Іван Гус буллу розідрав!!
Із Віфліємської каплиці
Аж до всесвітньої столиці
Луна, гогочучи, неслась.
Ченці ховаються... Мов кара,
Луна в конглаві оддалась, –
І похитнулася тіара!

Зашипіли, мов гадюки,
Ченці в Ватікані,
Шепочеться Авіньйона
З римськими ченцями,
Шепочуться антипапи,
Аж стіни трясуться
Од шепоту. Кардинали,
Як гадюки, в'ються
Круг тіари. Та нищечком,
Мов коти, гризуться
За мишеня... та й як паки ?
Однієї шкури
Така сила... а м'ясива !!!
Аж здригнули мури,
Як згадали, що у Празі
Загелкали гуси
Та з орлами летять биться...
Конглав схаменувся,
Зібрав раду. Положили
Одностайне стати
Против Гуса. І в Констанці
Всіх ворон скликати!

И плакал Гус, творя молитву,
Смотрел люд молча на него
И удивлялся : что творит он
И руку поднял на кого!

“Смотрите, люди: вот та булла,
Что я читал...” – и показал
Её народу. Всколыхнуло
Толпу : он буллу разорвал!!
Из Вифлеемской той каплицы
И до всемирнейшей столицы
Громами эхо понеслось.
Монахи прячутся. Как кара,
В конклаве эхо отдалось, –
И дрогнула, клонясь, тиара!
Зашипели в Ватикане
Змеями монахи,
Авиньйонцы с папским Римом
Зашептались в страхе;
Так шепчутся антипапы,
Что стены трясутся
От шёпота. Кардиналы,
Как гадюки, вьются
Вкруг тиары. И украдкой
Меж собой грызутся,
Как коты за мышь... Ещё бы!
Тут одной лишь кожи
Горы целые... а мяса!!!
Но забила дрожью
Даже стены весть, что в Праге
Гоготали гуси
И летят с орлами биться...
Конклав перетрусил,
Собрал совет. Порешили :
Выйти скопом драться
Против Гуса. И в Констанце
Воронью собраться!

Та стерегти якомога
І зверху, і з долу,
Щоб не втекла сіра птаха
На слав'янське поле

Як та галич поле крила –
Ченці повалили
До Констанця; степи, шляхи,
Мов сарана, вкрили
Барони, герцоги і дюки,
Псарі, герольди, шинкарі,
І трубадури (кобзарі),
І шляхом військо, мов гадюки.
За герцогинями німота;
Хто з соколами на руках,
Хто пішки, верхи на ослах –
Так аж кишить! все на охоту,
Мов гад у ірій, поспіша!
О чеху ! де твоя душа??
Дивись, що сили повалило –
Мов сарацина воювать
Або великого Аттілу !

У Празі глухо гомонять
І цесаря, і Вячеслава,
І той собор тисячоглавий
Уголос лають ! Не хочять
Пускати в Констанц Івана Гуса!
“Жив Бог! жива душа моя!
Брати. Я смерті не боюся!
Я докажу отим зміям,
Я вирву їх несите жало!..”
І чехи Гуса проводжали,
Мов діти батька...

Да стеречь как можно зорче
И горы, и доли,
Чтобы гусь не оказался
На славянском поле.

Словно галки степь покрыли –
Монахи валили
Все к Констанцу; как саранча,
По шляхам спешили
Бароны, герцоги и дюки,
Псари, герольды, шинкари
И трубадуры (кобзари),
Ползло и войско, как гадюки.
За герцогинями всё немцы;
Кто с соколами на руках,
Идут и едут на ослах –
Всё, всё кипит! Все на охоту,
Как гад на солнышко, спешат!
О, чех мой! Где твоя душа??
Глянь, сколько силы привалило –
Как с сарацином воевать
Иль на великого Аттилу!

А в Праге глухо, но шумят
И цесаря, и Вячеслава,
И весь собор тысячглавый
Бранят открыто! Не хотят
Пускать к Констанцу Яна Гуса!
“Жив Бог! Жива душа моя!
О, братья, смерти не боюсь я!
Я докажу тем змеям, я
У ненасытных вырву жало!..»
И чехи Гуса провожали,
Как дети своего отца...

Задзвонили у Констанці
Рано в усі дзвони.
Збиралися кардинали,
Гладкі та червоні,
Мов бугаї в загородку,
І прелатів лава.
І три папи, і баронство,
І вінчані глави;
Зібралися, мов Іуди
На суд нечестивий
Проти Христа. Свари, гомін,
То реве, то виє,
Як та орда у таборі
Або жиди в школі...
І – всім разом заціпило!..
Мов кедр серед поля
Ливанського, – у кайданах
Став Гус перед ними!
І окинув нечестивих
Орліми очима.
Затрусилась, побіліли,
Мовчки озирали
Мученика. “Чого мене –
Чи на прю позвали?
Чи дивиться на кайдани??”
“Мовчи, чеше смілий...” –
Гадюкою зашипіли,
Звіром заревіли.
“Ти єретик! ти єретик!
Ти сієш розколи!
Усобища розвіваєш,
Святійшої волі –
Не приймаєш!..” “Одне слово!”
“Ти Богом проклятий!
Ти єретик! Ти єретик!..-
Ревіли прелати. –

Рано утром над Констанцем
Загудели звоны.
Собирались кардиналы,
Как быки в загоне,
Все румяны и дородны,
И прелатов лава.
И три папы, и бароны,
Цесарские главы,
Собрались все, как Иуды
На суд нечестивый
Над Христом. Грызня и свары,
Тот ревет, тот воеет,
Словно в таборе ордынском
Иль в еврейской школе...
Вдруг все сразу рты закрыли!..
Словно кедр средь поля
Ливанского, – окованный
Гус встал пред собором,
И окинул нечестивых
Он орлиным взором.
Задрожали, побледнели,
Молча озирали
Мученика. “А что, меня
На диспут позвали!?
Или смотреть на оковы?”
“Молчи, слишком смелый...”–
Гадюками зашипели,
Зверем заревели.
“Еретик ты! Еретик ты!
Ты сеешь расколы!
Усобицы разжигаешь
Святейшую волю –
Не приемлешь!” “Одно слово!”
“Ты Богом проклятый!
Еретик ты! Еретик ты!...–
Ревели прелаты.–

Ти усобник!..» «Одне слово!»
«Ти всіми проклятий!..»
Подивився Гус на папи
Та й вийшов з палати!..
“Побороли! побороли!”–
Мов обеленіли.
“Автодафе! Автодафе!..”–
Гуртом заревіли.

І цілу ніч бенкетували
Ченці, барони... всі пили
І, п'яні, Гуса проклинали,
Аж поки дзвони загули.
І світ настав... Ідуть молитися
Ченці за Гуса. З-за гори
Червоне сонце аж горить.
І сонце хоче подивиться,
Що будуть з праведним творить?!

Задзвонили в усі дзвони,
І повели Гуса
На Голгофу у кайданах.
І не стрепенувся...
Перед огнем; став на йому
І молитву діє :
“О господи милосердний,
Що я заподіяв
Оцим людям? твоїм людям !
За що мене судять !
За що мене розпинають?
Люди! добрі люди !
Молітеся !.. неповинні –
І з вами те буде!

Ты усобник!..” “Одно слово”.
“Ты всеми проклятый!...”
Гус взглянул на пап и молча
Покинул палаты.
“Побороли! Побороли!”—
Словно очумели.
“Автодафе! Автодафе!..”—
Дружно заревели.

Всю ночь и пили, и гуляли
Отцы святые и бароны
И пьяно Гуса проклинали.
Светало. Загудели звоны...
Идут монахи бить поклоны
За грешника. Из-за горы
Кровавый солнца лик горит.
И солнце хочет видеть, кто он,
Что будут с праведным творить?!

Зазвонили во все звоны.
В кандалах, под стражей
На Голгофу везут Гуса.
И не вздрогнул даже...
Перед огнём. Встал с молитвой
На костра вершине:
“О, господи милосердный,
В чём же зло вершил я
Этим людям? Твоим людям!
За что меня судят!
За что меня распинают?
О, добрые люди!
Молитесь!.. невинные —
С вами то же будет!

Молітеся! люті звірі
Прийшли в овніх шкурах
І пазури розпустили...
Ні гори, ні мури
Не сховають. Розіллється
Червонеє море
Крові! крові дітей ваших.
О горе! о горе!
Онде вони! в ясных ризах.
Їх лютії очі...
Уже крові...” “Пали! пали!..”
“Крові! крові хочуть!
Крові вашої!..” - і димом
Праведного вкрило.
“Молітеся! молітеся!
Господи, помилуй,
Прости ти їм, бо не знають!..”
Та й не чути стало!
Мов собаки, коло огню
Кругом ченці стали.
Боялися, щоб не виліз
Гадиною з жару
Та не повис на короні
Або на тіарі.

Погас огонь, дунув вітер
І попіл розвіяв.
І бачили на тіарі
Червоного змія
Прості люде. Пішли ченці
Й Те деум співали,
Розійшлися по трапезах
І трапезували
І день і ніч, аж попухли.

Лютый зверь в овечьей шкуре
К вам явился вором,
Выпускает свои когти...
Ни стены, ни горы
Вас не спрячут. Разольётся
Багряное море
Крови! Крови детей ваших.
О, горе! О, горе!
Вот те звери! В светлых ризах.
Их хищные очи
Жаждают крови..." "Жгите! Жгите!"
"Каждый крови хочет!
Вашей крови!..." – едим дымом
Праведника скрыло.
"Молитесь! Молитесь!
Господи, помилуй,
Прости ты им, не ведают!..."
И не слышно стало!
Чернецы, как псы цепные,
Возле костра встали.
Всё боялись, чтоб не вылез,
Как змея, из жара
И не повис на короне
Или на тиаре.

Погас огонь, дунул ветер
И пепел развеял.
И увидел на тиаре
Огненного змея
Люд простой. Ушли монахи
И Те деум пели,
Разошлись по трапезным.
Так трапезовали
И день и ночь, что опухли.

Малою сім'єю
Зійшлись чехи, взяли землі
З-під костра і з нею
Пішли в Прагу. Отак Гуса
Ченці осудили,
Запалили... та божого
Слова не спалили,
Не вгадали, що вилетить
Орел із-за хмари
Замість гуся і розклює
Високу тіару.
Байдуже їм, розлетілись,
Мов тії ворони,
З кровавого того свята.

Ченці і барони
Розвернулись у будинках
І гадки не мають –
Бенкетують, та інколи
Т е д е и м співають.
Все зробили... Постривайте!
Он над головою
Старий Жижка з Таборова
Махнув булавою.

*10 октября 1845,
С.Марьинское.*

Малою семьёю
Сошлись чехи, из-под костра
Горсть земли с собою
Взяли в Прагу. Так монахи
Гуса осудили,
Сожгли его... но божьего
Слова не спалили.
Не думали : вместо гуся
Орёл с неба яро
Вдруг бросится и расклюёт
Властную тиару.
Им всё равно, разлетелись,
.Как злые вороны,
С того пира кровавого.

Чернецы, бароны
Роскошествуют в палатах,
Бояться не станут –
Знай пируют да порою
Т е д е и т затынут.
Всё, расправились!.. Постойте!
Вон над головою
Старый Жижка из Табора
Взмахнул булавою.

*10 Октября 1845,
с. Марьинское.*

3 поеми “ПРИЧИННА”

Реве та стогне Дніпр широкий,
Сердитий вітер завива,
Додолу верби гне високі,
Горами хвилю підійма.

І блідий місяць на ту пору
Із хмари де-де виглядав,
Неначе човен в синім морі,
То виринав, то потопав.

Ще треті півні не співали,
Ніхто ніде не гомонів,
Сичі в гаю перекликались,
Та ясен раз у раз скрипів.

(1837, С.-Петербург)

Из поэмы “ПОРЧЕНАЯ”

Ревёт и стонет Днепр широкий,
Сердито воеет ветер злой,
К земле гнёт ветви верб высоких
Волну вздымает за волной.

И бледный месяц в эту пору
Сквозь тучи изредка мелькал,
Как будто члѣн в безбрежном море
То выплывал, то потопал.

Не слышно гомона людского,
Ещё петух зарю не спел,
Перекликались в роще совы,
И ясень изредка скрипел.

(1837, С.-Петербург)

***

Минають дні, минають ночі,
Минає літо. Шелестить
Пожовкле листя, гаснуть очі,
Заснули думи, серце спить,
І все заснуло, і не знаю,
Чи я живу, чи доживаю,
Чи так по світу волочусь,
Бо вже не плачу, не сміюсь...
Доле, де ти? Доле, де ти?
Нема ніякої ;
Коли доброї жаль, Боже,
То дай злої, злої!
Не дай спати ходячому,
Серцем замирати
І гнилою колодою
По світу валятись.
А дай жити, серцем жити
І людей любити,
А коли ні... то проклинать
І світ запалити!
Страшно впасти у кайдани,
Умирать в неволі,
А ще гірше – спати, спати,
І спати на волі –
І заснути навек-віки,
І сліду не кинуть
Ніякого, однаково,
Чи жив, чи загинув!
Доле, де ти? Доле, де ти?
Нема ніякої!
Коли доброї жаль, Боже,
То дай злої! Злої!

21.12.1845 р.

***

Проходят дни, проходят ночи,
Проходит лето. Шелестит
Лист пожелтевший, гаснут очи,
Заснули думы, сердце спит,
И всё заснуло, и не знаю,
Живу ли я, иль доживаю,
Иль просто по свету влачусь,
Уже не плачу, не смеюсь...

Доля, где ты? Доля, где ты?

Не дал никакую:

Если доброй жалко, Боже,

То дай злую, злую!

Не дай заснуть идущему,

С мужеством расстаться

И гнилою колодою

По свету скитаться.

А дай жить мне, сердцем дай жить

И любовью к падшим,

А если нет... то проклинать

И зажечь мир спящий!

Страшно, страшно жить в оковах,

Умирать в неволе,

Ещё горше – беспробудно

Спать... и спать на воле –

И заснуть, заснуть навеки,

Даже след единый

Не оставить, без разницы,

Жил ли или сгинул!

Доля, где ты? Доля, где ты?

Не дал никакую!

Если доброй жалко, Боже,

То дай злую! Злую!

21.12.1845 г.

В КАЗЕМАТІ

Моїм союзникам посвящаю

Згадайте, братія моя...
Бодай те лихо не верталось!
Як ви гарнесенько і я
Із-за решотки визирали.
І, певне, думали:– Коли
На раду тиху, на розмову,
Коли ми зійдемося знову
На сій зубоженій землі?–
Ніколи, братія, ніколи
З Дніпра укупі не п'ємо!
Розійдемося, рознесемо
В степи, в ліси свою недолю,
Повіруєм ще трохи в волю,
А потім жити почнемо

Меж людьми, як люди,
А поки те буде,
Любіться, брати мої,
Україну любіте
І за неї, безталанну,
Господа моліте.
І його забудьте, други,
І не проклиняйте.
І мене в неволі лютій
Інколи згадайте.

*(Орська кріпость
1847)*

В К А З Е М А Т Е

Моим союзникам посвящаю

Припомним, братия моя...
Чтоб той беде не возвратиться!
Как сквозь решётки вы и я
Выглядывали из темницы.
И, верно, думали: –Когда
Мы для беседы и совета
Здесь, на земле убогой этой,
Сойдёмся в кои-то года?–
Нет, братия, нет, никогда
Мы вместе из Днепра не пьём!
Мы разойдёмся, разнесём
В степях, в лесах свою долю,
Поверуем немного в волю,
А уж потом и жить начнём
    Меж людьми, как люди,
    А пока так будет,
    Любитесь, братия мои,
    Украину любите
    И за неё, несчастную,
    Господа молитесь.
    И его забудьте, други,
    И не проклиняйте.
    И меня в неволе лютой
    Порой вспоминайте.

*(Орская крепость
1847)*

– 1 –

Ой одна я, одна,
Як билиночка в полі,
Та не дав мені бог
Ані щастя, ні долі.
Тільки дав мені бог
Красу – карії очі,
Та й ті виплакала
В самотині дівочій.
Ані братика я,
Ні сестрички не знала,
Меж чужими зросла,
І зросла – не кохалась!
Де ж дружина моя,
Де ви, добрії люде?
Їх нема, я сама.
А дружини й не буде!

*(Меж 17 квітня і 19 травня 1847,
С.-Петербург)*

– 1 –

Ой одна я, одна,
Как былиночка в поле,
И не дал мне Господь
А ни счастья, ни доли.
Только дал мне господь
Красу – карие очи,
Я их выплакала
В одинокие ночи.
А ни братика я,
Ни сестрички не знала,
Меж чужими людьми
Счастья не испытала!
Где же суженый мой,
Где вы, добрые люди?
Нет их, нет, я одна,
А любви и не будет!

*(Между 17 апреля и 19 мая 1847,
С.-Петербург)*

– II –

За байраком байрак,
А там степ та могила.
Із могили козак
Встає сивий, похилий.
Встає сам уночі,
Іде в степ, а йдучи
Співа, сумно співає:
“Наносили землі
Та й додому пішли,
І ніхто не згадає.
Нас тут триста, як скло,
Товариства лягло!
І земля не приймає.
Як запродав гетьман
У ярмо християн,
Нас послав поганяти.
По своїй по землі
Свою кров розлили
І зарізали брата.
Крові брата впились
І отут полягли
У могилі заклятій”.
Та й замовк, зажурився
І на спис похилився.
Став на самій могилі,
На Дніпро позирав,
Тяжко плакав, ридав,
Сині хвилі голосили.
З-за Дніпра із села
Руна гаєм гула,
Треті півні співали.
Провалився козак,
Стрепенувся байрак,
А могила застогнала.

*(Між 17 квітня і 19 травня 1847,
С.-Петербурґ)*

– II –

За оврагом овраг,
Дальше степь да могила.
Из могилы казак
Встаёт сивый, пониклый.
Поднимаясь в ночи,
В степь идёт, идучи,
Он поёт, причитает:
“Наносили земли
Да по хатам пошли,
Даже не вспоминают.
Триста нас, как стекло,
Здесь, в степи, полегло!
А земля отвергает.
Как запродал гетман
В кабалу христиан,
Нас послал, чтобы гнать их.
Мы в родимом краю
Кровь разлили свою
И зарезали брата.
Кровью той упились,
А потом полегли
Тут, в могиле закланной”.
Да и смолк, боль неся,
На копьё оперся
И на самой могиле
Встал и Днепр озирал,
Тяжко плакал, рыдал,
Волны били. Голосили.
Через Днепр из села
Эхо тьма донесла,
Петухи прокричали.
Провалился казак,
Задрожал буерак,
А могила застонала.

*(Между 17 апреля и 19 мая 1847,
С.-Петербург)*

– III –

Мені однаково, чи буду
Я жить в Україні, чи ні.
Чи хто згадає, чи забуде
Мене в снігу на чужині –
Однаковісінько мені.
В неволі виріс меж чужими,
І, неоплаканий своїми,
В неволі, плачучи, умру,
І все з собою заберу,
Малого сліду не покину
На нашій славній Україні,
На нашій – не своїй землі.
І не пом'яне батько з сином,
Не скаже синові: – Молись,
Молися, синку, за Вкраїну
Його замучили колись, –
Мені однаково, чи буде
Той син молитися, чи ні...
Та не однаково мені,
Як Україну злії люди
Присплять, лукаві, і в огні
Її, окраденую, збудять...
Ох, не однаково мені.

*(Між 17 квітня і 19 травня 1847,
С.-Петербурґ)*

– III –

Мне безразлично, то ли буду
Я жить в Украине, то ли нет.
И вспомнит кто, или забудут
Меня в далёкой стороне –
Всё это безразлично мне.
В неволе вырос меж чужими,
И, неоплаканный своими,
В неволе, плача, и умру,
И всё с собою заберу,
След малый даже не покину
На нашей славной Украине,
На нашей – не своей земле.
И пусть отец не вспомнит с сыном,
Не скажет сыну: “Бей поклон,
Молись, сынок, за Украину
Когда-то муки принял он”.
Мне безразлично, то ли будет
Тот сын молиться, то ли нет...
Но нет! Не безразлично мне,
Что Украину злые люди
Приспят лукаво и в огне
Её, обворовав, разбудят...
Ох, нет! Не безразлично мне.

*(Между 17 апреля и 19 мая 1847,
С.-Петербург)*

“Не кидай матері!” – казали,
А ти покинула, втекла,
Шукала мати, не найшла,
Та вже й шукати перестала,
Умерла плачучи! Давно
Не чуть нікого, де ти гралась;
Собака десь помандрувала,
І в хаті вибито вікно.
В садочку темному ягнята
Удень пасуться. А вночі
Віщують сови та сичі
І не дають сусідам спати.
І твій барвіночок хрещатий
Заріс богилою, ждучи
Тебе, неквітчану. І в гаї
Ставочок чистий висихає,
Де ти купалася колись.
І гай сумує, похилився.
У гаї пташка не співає,
Йї з собою занесла.
В яру криниця завалилась,
Верба усохла, похилилась,
І стежечка, де ти ходила,
Колючим терном поросла.
Куда полинула, де ділась?
До кого ти перелетіла?
В чужій землі, в чужій сім’ї
Кого ти радуєш? до кого,
До кого руки приросли?
Віщує серце, що в палатах
Ти розкошуєш, і не жаль
Тобі покинутої хати...
Благаю Бога, щоб печаль
Тебе довіку не збудила,
Щоб у палатах не знайшла...
Щоб Бога ти не осудила
І матері не прокляла.

“Мать не бросай!” – тебя просили,
А ты сбежала, бросив мать,
Ходила мать тебя искать,
И перестала, обессилив,
И плача умерла. Давно
Не слышно тех, с кем ты играла;
Собака со двора сбежала,
И в хате выбито окно.
В саду заброшенном ягнята
Весь день пасутся. А в ночи
Вещуют совы и сычи,
Тревожа сон в соседских хатах.
И твой барвиночек крещатый
Зарос купырем и в глуши
Тебя напрасно ожидает.
Прудочек чистый высыхает,
Когда-то в нём купалась ты,
И роща клонится, грустит,
В ней пташка песней не встречает –
Её ты тоже унесла.
В яру криница завалилась,
Усохла верба и склонилась,
И тропка та, где ты ходила,
Колочим тёрном заросла.
Куда стремилась ты, где делась?
И в чьё гнездо перелетела?
В чужой семье, в чужом краю
Кого ты радуешь? Кому же,
Кому вручила жизнь свою?
И чует сердце, что в палатах
Роскошествуешь, и не жаль
Той хаты, брошенной когда-то...
Молю я Бога, чтоб печаль
Тебя вовек не разбудила,
Чтоб в тех палатах не нашла...
Чтоб Бога ты не осудила
И матери не прокляла.

“Чого ти ходиш на могилу?–
Насилу мати говорила.–
Чого ти плачеш ідучи,
Чому не спиш ти уночі,
Моя голубко сизокрила?”
“Так, мамо, так”. І знов ходила,
А мати плакала, ждучи.

Не сон-трава на могилі
Вночі процвітає,
То дівчина заручена
Калину саджає,
І сльозами поливає,
І господу просить,
Щоб послав він дощі вночі
І дрібнії роси.
Щоб калина прийнялася,
Розпустила віти.
“Може, пташкою прилине
Милий з того світа.
Зов'ю йому кубелечко
І сама прилину,
І будемо щебетати
З милим на калині.
Будем плакати, щебетати,
Тихо розмовляти,
Будем вкупочці уранці
На той світ літати”.

І калина прийнялася,
Віти розпустила.
І три літа на могилу
Дівчина ходила.
На четверте... не сон-трава
Вночі процвітає,
То дівчина з калиною
Плаче. Розмовляє:

“Зачем ты ходишь на могилу? –
Мать, беспокоясь, говорила. –
Что ж снова слёзы на очах?
Ну что ж не спится по ночам
Моей голубке сизокрылой?”
“Да, мама, да”. И вновь ходила,
А мать – и слёзы, и печаль..

Не сон-трава на могиле
Ночью расцветает,
Это девушка-невеста
Калину сажает,
И слезами поливает,
И Господа просит,
Чтоб послал дожди ночами
И щедрые росы,
Чтоб калина принялася,
Распустила ветви.
“Может, пташкой вернётся
Милый с того света.
Совью ему я гнёздышко,
Прилечу. как пташка,
Будем с милым щебетать мы
На калине нашей.
Щебетать и плакать станем
Тихо меж собою,
И на тот свет вместе будем
Улетать с зарёю”.

И калина принялася,
Ветви распустила.
И три года на могилу
Дивчина ходила.
На четвёртый... Не сон-трава
Ночью расцветает,
То дивчина с калиною
Говорит, рыдает:

“Широкая, високая
Калино моя,
Не водою до схід сонця
Поливанная.
Широкії ріки-сльози
Тебе полили.
Їх славою лукавою
Люде понесли.
Зневажають подруженьки
Подругу свою,
Зневажають червону
Калину мою.
Повий мою головоньку,
Росою умий
І вітами широкими
Од сонця закрий.
Вранці знайдуть мене люде,
Мене осміють.
Широкії твої віти
Діти обірвуть”.
Вранці-рано на калині
Пташка щебетала;
Під калиною дівчина
Спала, не вставала:
Утомилось молодеє,
Навіки спочило...
Вставало сонце з-за могили,
Раділи люде, встаючи,
А мати й спати не лягала,
Дочку вечерять дожидала
І тяжко плакала, ждучи.

*(Між 17 квітня і 19 травня 1847,
С.-Петербурґ)*

“Широкая, высокая
Калина моя,
Не водою до солнышка
Поливанная.
Широкие реки-слёзы
На тебя лились.
Их славою лукавою
Люди оплели.
Унижают подруженьки
Подругу свою,
Унижают червонную
Калину мою.
Обвей мою головушку,
Росою умой
И ветвями широкими
От солнца закрой.
Найдут меня утром люди,
Меня осмеют.
Широкие твои ветки
Дети оборвут”.
Рано утром на калине
Пташка щебетала;
Под калиною дивчина
Спала, не вставала:
Утомилась молодая,
Навеки почила...

Вставало солнце над могилой,
Люд пробуждался ото сна,
А мать лечь спать не собиралась,
Всё дочь ждала, всё дожидалась
И горько плакала она.

*(Меду 17 апреля и 19 мая 1847,
С.-Петербург)*

– VI –

Ой три шляхи широкії
Докупи зійшлися.
На чужину з України
Брати розійшлися.
Покинули стару матір.
Той жінку покинув,
А той сестру. А найменший –
Молоду дівчину.
Посадила стара мити
Три ясени в полі.
А невістка посадила
Високу тополю.
Три явори посадила
Сестра при долині...
А дівчина заручена –
Червону калину.
Не прийнялись три ясени,
Тополя всихала,
Повсихали три явори,
Калина зов'яла.
Не вертаються три брати.
Плаче стара мати,
Плаче жінка з діточками
В нетопленій хаті.
Сестра плаче, йде шукати
Братів на чужину...
А дівчину заручену
Кладуть в домовину.
Не вертаються три брати,
По світу блукають,
А три шляхи широкії
Терном заростають.

*(між 17 квітня і 19 травня 1847,
С.-Петербурґ)*

– VI –

Ой три пути широкие
Да вместе сошлись.
На чужбину с Украины
Братья разошлись.
Покинули мать-старуху.
Тот жену покинул,
А тот сестру. А меньшенький –
Молоду дивчину.
Посадила мать-старуха
Три ясеня в поле,
А невестка – стройный тополь
На степном раздолье.
Три явора посадила
Сестра при долине...
А дивчина молодая –
Красную калину.
Не принялись три ясеня,
Тополя не стало,
Усыхают три явора,
Калина завяла.
Не возвращаются братья.
Плачет мать-старуха,
Плачет жена, дети плачут,
В хозяйстве разруха.
Сестра плачет. Искать братьев
Идёт на чужбину...
В сырой земле схоронили
Молоду дивчину.
Не идут домой три брата,
По свету блуждают...
Три дороги широкие
Тёрном зарастают.

*(Между 17 апреля и 19 мая 1847,
С.-Петербург)*

VII

Н. Костомарову

Веселе сонечко ховалось
В веселих хмарах весняних.
Гостей закованих своїх
Сердешним чаєм напували
І часових переміяли,
Синемундирих часових.
І до дверей, на ключ замкнутих,
І до решотки на вікні
Привик я трохи, і мені
Не жаль було давно одбутих,
Давно похованих, забутих,
Моїх кровавих тяжких сльоз.
А їх чимало пролилось
На марне поле. Хоч би рута,
А то нічого не зійшло!
І я згадав своє село.
Кого я там коли покинув?
І батько й мати в домовині...
І жалем серце запеклось,
Що нікому мене згадати!
Дивлюсь: твоя, мій брате, мати
Чорніше чорної землі
Іде, з хреста неначе знята...
Молюся! господи, молюсь!
Хвалить тебе не перестану!
Що я ні з ким не поділю
Мою тюрму, мої кайдани!

*1847, мая 19,
(С.-Петербург)*

– VII –

Н. Костомарову

С улыбкой солнышко скрывалось
В весёлых тучках молодых.
Гостей закованных своих
Убогим чаем угощали
И строгих часовых сменяли,
Синемундирных часовых.
Уже к дверям, на ключ закрытым,
К решёткам на моём окне
Привык немного я, и мне
Уже не жаль давно пролитых,
Давно схороненных, забытых
Моих кровавых тяжких слёз.
А их немало пролилось
На пустошь-поле. Хоть бы руты
Росточков несколько взошло!
И вспомнил я своё село.
Кого я там когда покинул?
Отец и мать давно в могиле...
И сердце скорбью запеклось:
Меня кто будет вспоминать?
Смотрю: твоя старуха-мать
Идёт, как снятая с креста,
Черней земли поникший стан.
Молюсь я! Господи, молюсь!
Хвалу тебе воздам я снова!
Что я ни с кем не разделю
Мою тюрьму, мои оковы!

*1847, мая 19.
(С.-Петербург)*

– VIII –

Садок вишневий коло хати,
Хрущі над вишнями гудуть,
Плугатарі з плугами йдуть,
Співають, ідучи, дівчата,
А матері вечерять ждуть.

Сем'я вечеря коло хати,
Вечірня зіронька встає.
Дочка вечерю подає,
А мати хоче научати,
Та соловейко не дає.

Поклала мати коло хати
Маленьких діточок своїх;
Сама заснула коло їх.
Заснуло все, тільки дівчата
Та соловейко не затих.

*(Між 19 і 30 травня 1847,
С.-Петербург)*

– VIII –

Вишнёвый садик возле хаты,
Хрущи над вишнями снуют,
С плугами пахари идут,
Поют, идя с трудов, девчата,
А матери на ужин ждут.

Семья садится возле хаты,
Заря вечерняя встаёт,
И дочка ужин подаёт.
Мать хочет что-то подсказать ей,
Да соловейко не даёт.

Мать уложила возле хаты
Детишек маленьких своих ;
Сама заснула возле них.
Затихло всё, и лишь девчата
Да соловейко не затих.

*(Между 19 и 30 мая 1847,
С.-Петербург)*

Рано-вранці новобранці
Виходили за село,
А за ними, молодими,
І дівча одно пішло.
Подибала стара мати
Доню в полі доганяти...
І догнала, привела;
Нарікала, говорила,
Поки в землю положила.
А сама в старці пішла.

Минули літа, а село
Не перемінилось.
Тільки пустка на край села
Набік похилилась.
Коло пустки на милиці
Москаль шкандибає.
На садочок позирає,
В пустку заглядає.
Марне, брате, не вигляне
Чорнобрива з хати.
Не покличе стара мати
Вечеряти в хату.
А колись... Давно колись-то!
Рушники вже ткались,
І хустина мережалась,
Шовком вишивалась.
Думав жити, любитися
Та бога хвалити!
А довелось... ні до кого
В світі прихилитись.
Сидить собі коло пустки,
Надворі смеркає,
А в вікно, неначе баба,
Сова виглядає.

*(Між 19 і 30 травня 1847,
С.-Петербург)*

Утром рано новобранцы
Уходили из села,
А за ними, молодыми,
И девчоночка пошла.
Сбила ноги мать седая,
Дочку в поле догоняя...
Догнала и привела,
Упрекала, и корила,
И свела её в могилу.
А сама с сумой пошла.

Года минули, а село
Не переменилось.
Только хата, что край села,
Набок наклонилась.
Возле хаты нет покоя
Хромому солдату.
То на сад, вздыхая, смотрит.
То заглянет в хату.
Всё напрасно, брат! Из хаты
Не выйдет невеста.
Не покличет мать-старуха
Пужинать вместе.
А когда-то... Давным-давно!
Рушники уж ткались.
И косынка мережилась,
Шёлком вышивалась.
Думал жить в любви, согласие
Да Богу молиться!
А довелось... что не к кому
В свете приклониться.
Смеркается... Всё сидит он
У хаты-разрухи,
А в окно сердито смотрит
Сова, как старуха.

*(Между 19 и 30 мая 1847,
С.-Петербург)*

– X –

В неволі тяжко, хоча й волі,
Сказати по правді, не було.
Та все-таки ялось жилосьь,
Хоч на чужому, та на полі...
Тепер же злої тії долі,
Як бога, ждати довелось.
І жду її, і виглядаю,
Дурний свій розум проклинаю,
Що дався дурням одурить,
В калюжі волю утопить.
Холоне серце, як згадаю,
Що не в Україні поховають,
Що не в Україні буду житьь,
Людей і господа любитьь.

*(Між 17 квітня і 19 травня 1847,
С.-Петербурґ)*

- X -

В неволе тяжко, хоть и воли
Узнать, по-правде, не пришлось,
Но как-то всё-таки жилось
Пусть на чужом, но всё же поле.
А вот теперь и этой доли,
Как Бога, ждать мне довелось.
Выглядываю, ожидаю,
Свой глупый разум проклиная,
Что дался дурням одурить
И в луже волю утопить.
Как вспомню, сердце стынет, стонет,
Что не в Украине похоронят,
Что не в Украине буду жить,
Людей и Господа любить.

*(Между 19 и 30 мая 1847,
С.-Петербург)*

– XI –

К О С А Р

Понад полем іде,
Не покоси кладе,
Не покоси кладе – гори.
Стогне земля, стогне море,
Стогне та гуде.

Косаря уночі
Зострічають сичі.
Тне косар, не спочиває
Й ні на кого не вважає,
Хоч і не проси.

Не благай, не проси,
Не клепає коси;
Чи то пригород, чи город,
Мов бритвою, старий голить
Усе, що даси.

Мужика, й шинкаря,
Й сироту-кобзаря.
Приспівує старий, косить,
Кладе горами покоси,
Не мина й царя.

І мене не мине,
На чужині зотне,
За решоткою задавить,
Хреста ніхто не поставить
І не пом'яне.

*(30 травня 1847,
С.-Петербург)*

– XI –

КОСАРЬ

Он над полем идёт,
Не покосы кладёт,
Не покосы кладёт – горы.
Земля стонет, стонет море,
Стонет и ревёт!

Косаря труд в ночи
Привечают сычи.
А косарь не отдыхает,
Никого не замечает,
Хоть и не проси.

Не моли, не проси,
Не клепает косы;
Город, пригород, застава –
Всё, как бритвой, бреет старый,
Только подноси.

Мужика, шинкаря,
Сироту-кобзаря.
Напевает старый, косит,
Выше гор кладёт покосы,
Скосит и царя.

И меня не минёт,
На чужбине найдёт,
За решёткой задавит,
Никто и крест не поставит,
И след зарастёт.

*(30 травня 1847,
С.-Петербург)*

ХІІ

Чи ми ще зійдемося знову?
Чи вже навіки розійшлись?
І слово правди і любові
В стеги і дебри рознесли!
Нехай і так. Не наша мати,
А довелося поважати.
То воля господа. Годіть!
Смирітеся, молітьсґ богу
І згадуйте один другого.
Свою Україну любіть.
Любіть її... Во время люте,
В останню тяжкую минуту
За неї господа моліть.

*(Між 19 і 30 травня 1847,
С.-Петербург)*

ХII

Сойдёмся ль мы когда-то снова?
Или навеки разошлись?
И слово правды и любви
В степях и дебрях разнесли!
Пусть так. Пускай не наша мать –
Пришлось чужую уважать.
То воля Бога: угодить!
Молитесь Богу и смиритесь,
Друг друга вспомнить не ленитесь.
Свою Украину любите.
Всегда любите... В час отчаянья
И до последнего дыханья
Вы Бога за неё молитесь!

*(Между 17 апреля и 19 мая 1847,
С.-Петербург)*

***

Я не нездужаю, нівроку,
А щось такеє бачить око,
І серце жде чогось. Болить,
Болить, і плаче, і не спить,
Мов негодована дитина.
Лихої, тяжкої години,
Мабуть, ти ждеш? Добра не жди,
Не жди сподіваної волі –
Вона заснула: цар Микола
Її приспав. А щоб збудить
Хиренну волю, треба миром,
Громадою обух сталить
Та добре вигострить сокиру –
Та й заходиться вже будить.
А то проспить собі, небога,
До суду божого страшного!
А панство буде колихать,
Храми, палати мурувать,
Любить царя свого п'яного,
Та візантійство прославлять,
Та й більше, бачиться, нічого.

*1858, 22 ноября
(С.-Петербург)*

***

Я , уж не сглазьте, не хвораю,
Но что-то вижу, ощущаю,
Чего-то сердце ждёт. Болит.
Болит, и плачет, и не спит
Голодным дитяtkом под тыном.
Лихую, тяжкую годину
Ты, может, ждёшь? Добра не жди,
Не жди обещанную волю –
Она заснула: царь Микола
Её приспал. Чтоб разбудить
Больную волю, нужно миром,
Громадой обух закалить
Да славно наточить секиру –
И вот тогда уже будить.
А то проспит, себя не помня,
До Страшного суда Господня!
А панство будет колыхать,
Палаты, храмы воздвигать,
Любить царь-батюшку хмельного
Да византийство прославлять –
И не предвидится иного.

*1858, 22 ноября
(С.-Петербург)*

***

Думи мої, думи мої,
Ви мої єдині,
Не кидайте хоч ви мене
При лихій годині.
Прилітайте, сизокрилі
Мої голуб'ята,
Із-за Дніпра широкого
У степ погуляти
З киргизами убогими.
Вони вже убогі,
Уже голі... та на волі
Ще моляться Богу.
Прилітайте ж, мої любі,
Тихими речами
Привітаю вас, як діток,
І заплачу з вами.

*(Друга половина 1847,
Орська кріпость)*

***

Думы мои, думы мои,
Вы и я едины,
Не покиньте хоть вы меня
В горькую годину.
Голубята сизокрылы,
Ко мне прилетайте
Из-за Днепра широкого,
В степи погуляйте
С киргизами убогими.
Хоть они убоги,
Уже голы... Но на воле
Ещё молят бога.
Прилетайте ж, дорогие,
Тихими речами
Я привечу вас, как деток,
И заплачу с вами.

*(Вторая половина 1847,
Орская крепость)*

КАВКАЗ

Искреннему моему Якову де Бальмену.

*Кто даст главе моей воду,
И очесем моим источник слёз,
И плачуся и день и ночь
о побиенных...*

Иеремии, глава 9, стих 1.

За горами гори, хмарою повіті,
Засіяні горем, кровію політі.

Споконвіку Прометея
Там орел карає,
Що день божий довбе ребра
Й серце розбиває.
Розбиває, та не вип'є
Живущої крові, –
Воно знову оживає
І сміється знову.
Не вмирає душа наша,
Не вмирає воля.
І неситий не виоре
На дні моря поле.
Не скує душі живої
І слова живого.
Не понесе слави Бога,
Великого Бога.

Не нам на прю з тобою стати!
Не нам діла твої судить!
Нам тільки плакати, плакати, плакати
І хліб насущний замісить
Кровавим потом і сльозами.
Кати знущаються над нами,
А правда наша п'яна спить

КАВКАЗ

Искреннему моему Якову де Бальмонду.

*Кто даст главе моей воду,
И очесем моим источник слёз,
И плачуся и день и ночь
о побиенных...*

Иеремии, глава 9, стих 1.

За горами горы, тучею обвиты,
Засеяны горем, кровию политы.
Спокон веку Прометея
Там орёл карает,
Что день Божий долбит рёбра,
Сердце разбивает.
Разбивает, да не выпьет
Животворной крови, –
Оно снова оживает
И смеётся снова.
И не гибнет душа наша,
И не гибнет воля.
И насытый не распашет
На дне моря поле.
Не скуёт живую душу
И живое слово.
Не понесёт славу Бога,
Вечного, живого.

Не нам тебе противоречить!
Не нам дела твои судить!
Нам только плакать, плакать, плакать
И хлеб насущный замесить
Кровавым потом и слезами.
Кат издевается над нами,
А правда наша спьяну спит.

Коли вона прокинеться?
Коли одпочити
Ляжеш, боже, утомлений?
І нам даси жити!
Ми віруєм твоїй силі
І духу живому.
Встане правда! Встане воля!
І тобі одному
Помоляться всі язики
Вовіки і віки.
А поки що течуть ріки,
Кривавії ріки.

За горами гори, хмарою повіті,
Засіяні горем, кровію політі.
Отам-то милостивії ми
Ненагодовану і голу
Застукали сердешну волю
Та й цькуємо. Лягло костьми
Людей муштрованих чимало.
А сльоз, а крові? Напоїть
Всіх імператорів би стало
З дітьми і внуками, втопить
В сльозах удов'їх. А дівочих,
Пролитих тайно серед ночі!
А матерніх гарячих сльоз!
А батькових, старих, кривавих
Не ріки – море розлилось,
Огненне море! Слава! Слава!
Хортам, і гончим, і псарям,
І нашим батюшкам-царям
Слава.

Когда она пробудится?
Когда ты приляжешь
Отдохнуть, уставший Боже?
Жить нам дашь когда же?
Мы веруем в твою силу
И в твой дух, Владыка.
Встанет правда! Встанет воля!
И тебе, великий,
Помолятся все языки
Вовеки и веки.
А пока что льются реки,
Кровавые реки!

За горами горы, тучею обвиты,
Засеяны горем, кровию политы.
Вот там-то милосердно мы
Голодную, почти-что голу,
Застукали беднягу волю
И ну травить. Легло костьми
Людей муштрованных немало.
А слёз, а крови? Напоить
Всех императоров бы стало
И их потомков, утопить
В слезах всех вдов. А слёз девчат,
Пролитых тайно по ночам!
А материнских жгучих слёз!
Отцовских, старых и кровавых,
Не реки – море разлилось,
Пожара море! Слава! Слава!
Борзым, и гончим, и псарям,
И нашим батюшкам-царям
Слава!

І вам слава, сині гори,
Кригою окуті.
І вам, лицарі великі,
Богом не забуті.
Борітеся – поборете,
Бог вам помагає!
За вас правда, за вас слава,
І воля святая!

Ч у р е к і с а к л я – все твоє;
Воно не прошене, не дане,
Ніхто й не возьме за своє,
Не поведе тебе в кайданах.
А в нас!.. На те письменні ми,
Читаєм божії глаголи!..
І од глибокої тюрми
Та до високого престола –
Усі ми в золоті і голі.
До нас в науку! Ми навчим,
По чому хліб і сіль по чім!
Ми християни; храми, школи,
Усе добро, сам бог у нас!
Нам тільки с а к л я очі коле:
Чого вона стоїть у вас,
Не нами дана; чом ми вам
Чурек же ваш та вам не кинем,
Як тій собаці! Чом ви нам
Платить за сонце не повинні! –
Та й тільки ж то! Ми не погани,
Ми настоящі християни,
Ми малим ситі!.. А зате!
Якби ви з нами подружили,
Багато б дечому навчились!
У нас же й світу, як на те –
Одна Сибір неісходима,
А тюрм! А люду!.. Що й лічить!

И вам слава, горным кручам,
Подо льдами скрытым,
И вам, воинам могучим,
Богом не забытым.
Боритесь – поборете,
Бог вам помогает!
За вас правда, за вас слава
И воля святая!

Ч у р е к и с а к л я – всё твоё;
Оно не прошено, не дано,
Забрать не могут, как своё,
И в кандалах водить не станут.
А вот у нас!.. Учёны мы,
Читаем божии глаголы!..
От беспросветнейшей тюрьмы
И до высокого престола –
Все мы и в золоте, и голы.
В науку к нам! Мы вам сочтём,
Почём и хлеб, и соль почём!
Мы христиане; храмы, школы
И всё добро, сам Бог у нас!
И только с а к л я глаз нам колет:
Зачем она стоит у вас,
Не нами данная; что ж мы вам
Чурек ваш вам же да не кинем,
Как псу! И почему вы нам
Платить за солнце не повинны!
Всего-то! Мы не басурмане,
Мы истинные христиане,
Мы малым сыты... А зато!
Когда б вы с нами подружились,
То многому бы научились!
У нас немереный простор –
Для всех Сибирская равнина.
А люду! Тюрем! Что считать!

Од молдаванина до фіна
На всіх язиках все мовчить,
Бо благоденствує! У нас
Святую біблію читає
Святий чернець і навчає,
Що цар якийсь-то свині пас
Та дружню жінку взяв до себе,
А друга вбив. Тепер на небі.
От бачите, які у нас
Сидять на небі! Ви ще темні,
Святим хрестом не просвіщені.
У нас навчіться!.. В нас дери,
Дери та дай,
І просто в рай,
Хоч і рідню всю забори!
У нас! чого-то ми не вмієм?
І зорі лічим, гречку сієм,
Французів лаєм..Продаєм
Або у карти програєм
Людей... не негрів... а таких
Таки хрещених... н о п р о с т и х.
Ми не гішпани; крий нас , Боже,
Щоб крадене перекупать,
Як ті жиди. Ми по закону!
По закону апостола
Ви любите брата!
Суєслови, лицемери,
Господом прокляті.
Ви любите на братові
Шкуру, а не душу!
Та й лупите по закону:
Дочці на кожушок,
Байстрюкові на придане,
Жінці на патинки.
Собі ж на те, що не знають
Ні діти, ні жінка!

От молдаванина до финна
На всех языках все молчат,
Все благоденствуют! У нас
Святую библию читает
Святой чернец и поучает,
Что царь свиней когда-то пас,
Жену у друга на потребу
Забрал, его убил. На небе
Сейчас. Любуйтесь, кто у нас
Сидит в раю! Вы не учёны,
Святым крестом не просвещёны,
Учитесь же!.. У нас дери,

Дери и дай,
И прямо в рай,

Хоть и родню всю забери!
У нас! .. чего ж мы не умеем?
Считаем звёзды, гречку сеем,
Браним французов. Продаём
Иль, проигравшись, отдаём
Людей... не негров... а таких,
Пусть и крещёных... но простых.
Мы не испанцы; не дай, Боже,
Нам у воров перекупать,
Как те жида. Мы по закону!

По закону апостола
Вы любите брата!
Суесловы, лицемеры,
Божье вам проклятье!
Возлюбили вы на брате
Шкуру, а не душу!
И дерёте по закону:
Жене – серьги в уши,
На приданое бастарду,
Дочке на шубёнку,
Себе – на то, что не знают
Ни дети, ни жонка!

За кого ж ти розіп'явся,
Христе, сине Божий?
За нас добрих, чи за слово
Істини... чи, може
Щоб ми з тебе насміялись?
Воно ж так і сталося.

Храми, каплиці, і ікони,
І ставники, і мірри дим,
І перед образом твоїм
Неутомленні поклони
За кражу, за войну, за кров,
Щоб братню кров пролити, просять
І потім в дар тобі приносять
З пожару вкрадений покров!..

Просвітились! Та ще й хочем
Других просвітити,
Сонце правди показати
Сліпим, бачиш, дітям!!
Все покажем! Тільки дайте
Себе в руки взяти.
Як і тюрми мурувати,
Кайдани кувати,
Як і носити!.. і як плести
Кнути узлувати, –
Всьому навчим; тільки дайте
Свої сині гори
Останні... бо вже взяли
І поле і море.

За кого же ты распялся,
Иисус, сын Божий?
За нас добрых, иль за слово
Истины... иль , может,
Чтоб над тобой насмехались?
Вот так всё и случилось.

Часовни, храмы да иконы,
Подсвечники и мирра дым,
И перед образом твоим
Неутомимые поклоны
За кражу, за войну, за кровь,
За братьев кровь прощение просят,
А после в дар тебе приносят
С пожара краденый покров!!

Просветились! Но хотим мы
Для других быть светом,
Солнце правды показать им,
Слепым, видишь, детям!..
Только дайтесь в наши руки—
И покажем тут же
Наши тюрьмы с кандалами,
Как ковать их нужно
И как носить!.. И как плести
Кнуты, чтоб потуже,—
Всех научим; лишь отдайте
Нам синие горы
Последние... мы уж взяли
И поле, и море.

І тебе загнали, мій друже єдиний,
Мій Якове добрий! Не за Україну,
А за її ката довелось пролити
Кров добру, не чорну. Довелось запить
З московської чаші московську отруту!
О друже мій добрий! Друже забутий!
Живою душею в Україні витай,
Літай з козаками понад берегами,
Розриті могили в степу назирай.
Заплач з козаками дрібними сльозами
І мене з неволі в степу виглядай.

А поки що мої думи,
Моє люте горе
Сіятиму, – нехай ростуть
Та з вітром говорять.
Вітер тихий з України
Понесе з росою –
Мої думи аж до тебе!..
Братньою сльозою
Ти їх, друже, привітаєш,
Тихо прочитаєш...
І могили, степи, море
І мене згадаєш.

*18 Ноября 1845,
в Переяславі*

И тебя загнали, друг ты мой единый,
Яков мой сердечный. Не за Украину,
За её тирана довелось пролить
Столько крови доброй. Довелось испить
Из московской чаши яд, Москвой налитый!
О мой друг хороший! Друг незабываемый!
Живою душой в Украине витай
Летай с казаками по-над берегами,
Курганы разрытые обзревай,
Заплачь с казаками святыми слезами,
Меня из неволи в степи поджидай.

А пока что мои думы,
Моё злое горе
Буду сеять, – пускай растут
Да с ветрами спорят.
Ветер тихий с Украины
Понесёт с росой –
Мои думы к тебе, друг мой.
Братскую слезою
Ты их дружески приветить,
Тихо прочитаешь...
И курганы, степи, море,
И меня вспомнешь.

*18 Ноября 1845,
в Переяславе*

І МЕРТВИМ, І ЖИВИМ, І НЕНАРОДЖЕНИМ

землякам моїм
в Україні і не в Україні
моє дружнее

ПОСЛАНІЄ

Аще кто речет, яко люблю бога,
а брата своего ненавидит, ложь
есть.

*Соборное послание Иоанна.
Глава 4, с. 20.*

І смеркає, і світає,
День божий минає,
І знову люд потомлений
І все спочиває.
Тільки я, мов окаянный,
І день і ніч плачу
На розпуттях велелюдних,
І ніхто не бачить,
І не бачить, і не знає –
Оглухли, не чують;
Кайданами міняються,
Правдою торгують.
І господа зневажають, –
Людей запрягають
В тяжкі ярма. Орють лихо,
Лихом засівають,
А що вродить? побачите,
Які будуть жнива!
Схаменіться, недолуди,
Діти юродиві!

И МЁРТВЫМ, И ЖИВЫМ, И НЕРОДИВШИМСЯ

Землякам моим
в Украине и не в Украине
моё дружеское

ПОСЛАНИЕ

Аще кто речет, яко любит бога,
а брата своего ненавидит, ложь
есть.

*Соборное послание Иоанна
Глава 4, с. 20*

Смеркается и светает,
День божий стихает,
И снова люд измученный
И всё отдыхает.
Только я, как окаянный,
И день и ночь плачу
На распутьях многолюдных,
Только все незрячи:
И не видят, и не слышат
Боль мою лихую;
Кандалами меняются,
Правдою торгуют.
И Господа унижают,
Людей запрягают,
Как скот, в ярмо. Пашут горе,
Горем засевают.
А что будет? Увидите,
Когда жатву встретим!
Одумайтесь, изуверы,
Безумные дети!

Подивіться на рай тихий,
На свою країну,
Полюбіте щирим серцем
Велику руїну,
Розкуйтеся, братайтеся!
У чужому краю
Не шукайте, не питайте
Того, що немає
І на небі, а не тільки
На чужому полі.
В своїй хаті своя й правда.
І сила, і воля.

Нема на світі України,
Немає другого Дніпра.
А ви претеса на чужину
Шукати доброго добра,
Добра святого. Волі! волі!
Братерства братнього! Найшли,
Несли, несли з чужого поля
І в Україну принесли
Великих слів велику силу,
Та й більш нічого. Кричите,
Що бог створив вас не на те,
Щоб ви неправді поклонились!..
І хилитесь, як і хилились!
І знову шкуру дерете
З братів незрячих, гречкосіїв,
І сонця-правди дозрівать
В німецькі землі, не чужії,
Претеса знову!.. якби взяли
І всю мізерію з собою,
Дідами крадене добро,
Тойді оставсь би сиротою
З святими горами Дніпро!

Посмотрите на рай тихий,
На мать-Украину,
Полюбите чистым сердцем
Горькую руину,
Раскуйтеся, братайтесь!
В чужеземном крае
Не ищите, не найдёте
То, что не бывает
И на небе, а не только
На безродном поле.
В своём доме своя правда,
И сила, и воля.

Другой нет в мире Украины,
Нигде другого нет Днепра,
А вы всё прётесь на чужбину
Искать там доброго добра,
Добра святого. Воли! воли!
И братства братского! Нашли,
Несли, несли с чужого поля
И в Украину принесли
Великих слов запас огромный,
Всего-то... А кричите всем,
Что Бог вас создал не затем,
Чтоб вы неправде поклонились!...
Но вы ни в чём не изменились!
Не устаёте шкуру драть
С незрячих братьев, гречкосеев,
И к солнцу правды дозревать
На земли немцев прётесь все вы!
Но если б вы могли забрать
И рухлядь всю свою с собою,
Украденное здесь добро,
Тогда остался б сиротою
С горами божьими Днепро!

Ох, якби те сталося, щоб ви не вертались,
Щоб там і здихали, де ви поросли!
Не плакали б діти, мати б не ридала,
Не чули б у бога вашої хули.
І сонце не гріло б смердячого гною
На чистій, широкій, на вольній землі.
І люди б не знали, що ви за орли,
І не покивали б на вас головою.

Схаменіться! будьте люди,
Бо лихо вам буде.
Розкуються незабаром
Заковані люде,
Настане суд, заговорять
І Дніпро, і гори!
І потече сторіками
Кров у сине море
Дітей ваших... і не буде
Кому помагати.
Одцурається брат брата
І дитини мати.
І дим хмарою заступить
Сонце перед вами,
І навіки прокленетесь
Своїми синами!
Умийтеся! образ божий
Багном не скверніте.
Не дуріте дітей ваших,
Що вони на світі
На те тільки, щоб панувать...
Бо невчене око
Загляне їм в саму душу
Глибоко! Глибоко!
Дознаються небожата,
Чия на вас шкура,
Та й засудять, і премудрих
Немудрі одурять!

Ох, если б так случилось, чтоб не возвращались,
Чтоб там и сдыхали, где все вы выросли!
Не плакали б дети и мать не рыдала б,
У Бога не слышали б вашей хулы.
И солнце не грело б вонючего гноя
В степях., что свободны, чисты и светлы.
И люди б не знали, что вы за орлы,
И не покивали б на вас головою.

Образумьтесь, будьте люди,
А то горе будет.
Раскуются очень скоро
Скованные люди.
Наступит суд, правду скажут
Днепр седой и горы!
И потечёт стореками
Кровь в синее море
Детей ваших... ни от кого
Помощи не будет,
Отречётся брат от брата,
Мать сына забудет.
И дым тучею закроет
Солнце перед вами,
И навеки проклянётесь
Своими сынами!
Умойтесь! образ Божий
Осквернять не смейте,
Не дурите детей своих,
Что они на свете
Для того лишь, чтоб панствовать...
Ведь простое око
К ним заглянет прямо в душу
Глубоко, глубоко!
Дознаются голубчики,
Чья же на вас шкура,
И осудят, и премудрых
Простые обдурят!

Якби ви вчилися так, як треба,
То й мудрість би була своя.
А то заліжете на небо:
“І ми не ми, і я не я,
І все те бачив, і все знаю,
Нема ні пекла, ані раю,
Немає й бога, тільки я!
Та куций німець узлуватий,
А більш нікого!..” “Добре, брате,
Що ж ти такеє?”

“Нехай скаже
Німець. Ми не знаєм”.
Отак-то ви навчаєтесь
У чужому краю!
Німець скаже: “Ви могли”.
“Моголи! моголи!”
Золотого Гамерлана
Онучата голі.
Німець скаже: “Ви слав'яне”.
“ Слав'яне! Слав'яне!”
Славних прадідів великих
Правнуки погані!
І Коллара читаєте
З усієї сили,
І Шафарика, і Ганка,
І в слав'янофіли
Так і претесь... І всі мови
Слав'янського роду –
Всі знаєте. А свої
Дастьбі... колись будем
І по-своєму глаголять,
Як німець покаже
Та до того й історію
Нашу нам розкаже, –
Отойді ми заходимось!..

Когда б учились так, как надо,
То мудрость бы была своя.
А то залезть на небо рады:
“И мы не мы, и я не я,
И свё-то видел, и всё знаю,
Нет а ни пекла, а ни рая,
И Бога нет, есть только я!
Да куцый немец узловатый,
А больше никого!” “Пусть, брат мой,
Но ты-то кто есть?”

“Пускай скажет

Немец. Мы не знаем”.
Вот так-то вы обучались
В чужеземном крае!
Немец скажет: “Вы моголы”.
“Моголы! Моголы!”
Золотого Тамерлана
Внуки, только голы.
Немец скажет: “Вы славяне”.
“Славяне! Славяне!”
Славных прадедов великих
Правнуки-болваны!
И Коллара читаете
Сколько хватит силы,
И Шафарика, и Ганку,
И в славянофилы
Так и прётесь... Все языки
Славянского люда –
Все знаете. А свой родной?
Когда-нибудь будем
И по-своему глаголить,
Коль немец покажет
Да к тому же историю
Нашу нам расскажет, –
Вот тогда-то мы приступим!

Добре заходились
По німецькому показу
І заговорили
Так, що й німець не второпа,
Учитель великий,
А не те, щоб прості люде.
А гвалту! а крику!
“І гармонія, і сила,
Музика, та й годі.
А історія!.. поема
Вольного народа!
Що ті римляне убогі!
Чортзна-що – не Брути!
У нас Брути! і Коклеси!
Славні, незабуті!
У нас воля виростала,
Дніпром умивалась,
У голови гори слала.
Степом укривалась!”
Кров’ю вона умивалась,
А спала на купах,
На козацьких вольних трупах!
Окрадених трупах!
Подивіться лишень добре,
Прочитайте знову
Тую славу. Та читайте
Од слова до слова,
Не минайте ані титли,
Ніже тії коми.
Все розберіть... та й спитайте
Тоді себе : що ми?..
Чий сини? яких батьків?
Ким? за що закуті?..
То й побачите, що ось що
Ваші славні Брути :
Раби, підніжки, грязь Москви,
Варшавське сміття – ваші пани,
Ясновельможні гетьмани.

Ловко приступили
По немецкому показу
И заговорили
Так, что немец не смог понять,
Учитель великий,
Где уж тут простому люду.
А гвалта! А крика!
“И гармония, и сила,
Музыка природы.
А история!.. поэма
Вольного народа!
Что те римляне? Убоги!
Недочеловеки!
У нас Бруты! и Коклеса!
Слава им вовеки!
У нас воля выростала,
Днепром умывалась,
В изголовье горы стлала,
Степью укрывалась!”
Кровью она умывалась,
А спала на горах,
На казацких вольных трупах!
Обкраденных трупах!
Вы лучше присмотритесь,
Прочитайте снова
Всю ту славу. Да читайте
От слова до слова,
Не пропустите ни титлы.
А ни запятые,
Разберитесь... и спросите:
Кто же мы такие?
Чьи сыны? Откуда родом?
Чьи же на нас пути?..
И поймете, чего стоит
Слава ваших Брутов:
Рабы, подстилка, грязь Москвы,
Варшавский мусор – ваши паны,
Ясновельможные гетманы.

Чого ж ви чванитесь, ви!
Сини сердешної України!
Що добре ходите в ярмі,
Ще лучче, як батьки ходили.
Не чваньтесь, з вас деруть ремінь,
А з них, бувало, й лій топили.
Може, чванитесь, що братство
Віру заступило.
Що Синопом, Трапезондом
Галушки варило.
Правда!.. правда, наїдались,
А вам тепер вадить.
І на Січі мудрий німець
Картопельку садить,
А ви її купуєте,
Їсте на здоров'я
Та славите Запорожжя.
А чиєю кров'ю
Ота земля напоєна,
Що картопля родить, –
Вам байдуже. Аби добра
Була для городу!
А чванитесь, що ми Польщу
Колись завалили!...
Правда ваша : Польща впала
Та й вас роздавила!

Так от як кров свою лили
Батьки за Москву і Варшаву,
І вам, синам, передали
Свої кайдани, свою славу!

Доборолась Україна
До самого краю.
Гірше ляха свої діти
Її розпинають.

Так что ж вы чванитесь так, вы!
Сыны страдалицы Украйны!
Что лучше ходите в ярме,
Получше, чем отцы ходили?
Не чваньтесь, с вас дерут ремень –
Из них, бывало, жир топили.
    Может, чванитесь, что братство
    Веру защитило?
    Под Синопом, Трапезундом
    Галушки варило.
    Правда, было!.. А вам теперь
    От зависти тошно.
    И на Сечи мудрый немец
    Посадил картошку,
    А вы её покупайте.
    Ешьте на здоровье,
    Прославляйте Запорожье,
    А вот чьею кровью
    Та земля была полита,
    Что картошку родит, –
    Вам всё равно. Лишь бы польза
    Была огороду!
    А чванитесь, что когда-то
    Польшу завалили!..
    Правда ваша: Польша пала –
    И вас раздавила!

Вот так прищлось кровь проливать
Отцам за Мос́кву и Варшаву,
И вам, сынам, в наследство дать
Свои и кандалы, и славу!

Доборолась Украина
До самого края.
Хуже ляха свои дети
Её распинают.

Замість пива праведную
Кров із ребер точать.
Просвітити, кажуть, хочуть
Материні очі
Современними огнями.
Повести за віком,
За німцями, недоріку,
Сліпую каліку.
Добре, ведіть, показуйте,
Нехай стара мати
Навчається, як дітей тих
Нових доглядати.
Покажуйте!.. за науку,
Не турбуйтеся, буде
Материнська добра плата.
Розпадеться луда
На очах ваших неситих,
Побачите славу,
Живу славу дідів своїх
І батьків лукавих.
Не дуріте самі себе,
Учіться, читайте,
І чужому научайтесь,
Й свого не цурайтесь.
Бо хто матір забуває,
Того бог карає,
Того діти цураються,
В хату не пускають.
Чужі люди проганяють,
І немає злomu
На всій землі безконечній
Веселого дому.

Вместо пива праведную
Кровь из рёбер точат.
Просветить, твердят, им надо
У матери очи
Современными огнями.
Повести за веком,
За немцами, убогую,
Слепую калеку.
Что ж, ведите, укажите
Путь, чтоб мать сумела
Научиться и детей тех
Новых разглядела.
Указуйте! За науку,
Не волнуйтесь, будет
От матери плата щедрой.
Рассыплется луда
На глазах ваших несытых,
Увидите славу,
Правду славы своих дедов
И отцов лукавых.
Не дурите себя сами,
Учитесь, читайте,
И, чужому обучаясь,
Своим не гнушайтесь.
Кто о матери забудет.
Того Бог карает,
Того дети чураются,
В хату не пускают.
И чужие прогоняют,
Не найдётся злomu
Во всём свете бесконечном
Весёлого дома.

Я ридаю, як згадаю
Діла незабуті
Дідів наших. Тяжкі діла!
Якби їх забути,
Я оддав би веселого
Віку половину.
Отака-то наша слава,
Слава України.
Отак і ви прочитайте,
Щоб не сонним снились
Всі неправди, щоб розкрились
Високі могили
Перед вашими очима,
Щоб ви розпитали
Мучеників : кого, коли,
За що розпинали!
Обніміте ж , брати мої,
Найменшого брата, –
Нехай мати усміхнеться,
Заплакана мати.
Благословить дітей своїх
Твердими руками
І діточок поцілує
Вольними устами.
І забудеться срамотня
Давня година,
І оживе добра слава,
Слава України,
І світ ясний, невечерній
Тихо засіяє...
Обніміться ж , брати мої,
Молю вас, благаю!

*14 декабля 1845,
Вьюнища*

Я рыдаю, вспомнив славу
Дел незабытых
Дедов наших. Дел тяжёлых!
Чтобы позабыть их,
Я бы отдал весёлого
Века половину.
Вот такая наша слава,
Слава Украины.
Вот так и вы прочитайте,
Чтоб не сонным снились
Все неправды, чтоб раскрылись
Славные могилы
Перед вашими очами,
Чтоб вам рассказали
Мученики: кого, когда,
За что распинали!
Обнимите ж, братья мои,
Меньшенького брата, –
И мать пускай улыбнётся,
Перестанет плакать.
Благословит детей своих
Твёрдыми руками
И деточек поцелует
Вольными устами,
И забудется позора
Давняя година,
И оживёт наша слава,
Слава Украины,
И свет ясный, невечерний
Тихо засияет...
Обнимитесь, братья мои,
Прошу, умоляю!

*14 декф, hz 1847,
Вьюница*

РОЗРИТА МОГИЛА

Світе тихий, краю милий,
Моя Україно!
За що тебе сплюндровано,
За що, мамо, гинеш?
Чи ти рано до схід сонця
Богу не молилась?
Чи ти діточок непевних
Звичаю не вчила?
“Молилася, турбувалась,
День і ніч не спала,
Малих діток доглядала,
Звичаю навчала.
Виростали мої квіти,
Мої добрі діти,
Панувала і я колись
На широких світі, –
Панувала... Ой Богдане!
Нерозумний сину!
Подивись тепер на матір,
На свою Вкраїну,
Що, колишучи, співала
Про свою недолю,
Що, співаючи, ридала,
Виглядала долю.
Ой Богдане, Богданочку!
Якби була знала,
У колиці б задушила,
Під серцем приспала.
Степи мої запродані
Жидові, німоті,
Сини мої на чужині,
На чужій роботі.

РАЗРЫТАЯ МОГИЛА

Свет мой тихий, край мой милый,
Моя Украина!
За что тебя разорили,
Сделали руиной?
Разве ты утрами рано
Богу не молилась?
Иль обычаям старинным
Деток не учила?
“Заботилась, молилась,
Очей не смыкала
И обычаям старинным
Деток обучала.
Вырастали щедрым цветом
Дорогие дети,
И была ведь я хозяйкой
На широком свете,
Хозяйкою... Ох, сыночек!
Неразумный сын мой!
Посмотри теперь, сыночек,
На мать-Украину,
Что, тебя качая, пела
О своей доле,
Пела сыну и рыдала,
Ожидая волю.
Ох, Богданушка, сыночек!
Если бы я знала,
В колыбели б задушила,
Под сердцем приспала.
Мои степи распроданы
Жидам и немчинам,
Сыны мои скитаются
По лихим чужбинам.

Дніпро, брат мій, висихає,
Мене покидає,
І могили мої милі
Москаль розриває...
Нехай рие, розкопує,
Не своє шукає,
А тим часом перевертні
Нехай підростають
Та допоможуть москалеві
Господарювати,
Та з матері полатану
Сорочку знімати.
Помагайте, недолюдки,
Матір катувати”.

Начетверо розкопана,
Розрита могила.
Чого вони там шукали?
Що там схоронили
Старі батьки? – Ех, якби-то,
Якби-то найшли те, що там схоронили, –
Не плакали б діти, мати не журилась.

*9 октябрю 1843,
Березань*

Брат мой Днепр пересыхает,
Меня покидает,
Дорогие мне могилы
Москаль разрывает...
Пускай роет, разрывает,
Не своё копает,
Тем временем оборотни
Пускай подрастают,
Москалю помогут в доме
Вытворять, что хочет,
У матери латаную
С плеч срывать сорочку.
Помогайте, изуверы,
Мать терзать что мочи”.

Начетверо раскопана,
Разрыта могила.
Что же они там искали?
Что там схоронили
Отцы наши? Эх, если бы,
Если бы нашли мы то, что там сложили, –
Не плакали б дети, мать бы не тужила.

*9 октября 1843,
Березань*

***

І виріс я на чужині,
І сивію в чужому краї:
То самотньому мені
Здається – кращого немає
Нічого в Бога, як Дніпро
Та наша слава країна...
Аж бачу, там тільки добро,
Де нас нема. В лиху годину,
Якось недавно довелось
Мені заїхати в Україну,
У те найкраще село...
У те, де мати повивала
Мене малого і вночі
На свічку богу заробляла;
Поклони тяжкій б'ючі,
Пречистій ставила, молила,
Щоб доля добра любила
Її дитину... Добре, мамо,
Що ти заранне спати лягла,
А то б ти бога прокляла
За мій таланти.

Аж страх погано

У тих хороших селах:
Чорніше чорної землі
Блукають люди; повсихали
Сади зелені, погнили
Біленькі хати, повалились,
Стави бур'яном поросли.
Село неначе погоріло,
Неначе люди подуріли,
Німі не панщину ідуть
І діточок своїх ведуть!..

.....

***

И вырос я в краю чужом,
Теперь седею в чуждом крае,
Но в одиночестве своём
Мне кажется, я понимаю:
У Бога лучше не нашёл
Днепра и славной Украины...
Но вижу : там лишь хорошо,
Где нас нет. В тяжкую годину
Недавно как-то довелось
Мне оказаться в Украине,
В том замечательном селе,
Где мать когда-то пеленала
Меня, младенца, и в ночи
На свечку Богу добывала;
Поклоны тяжкие бьют,
Пречистой ставила, молила,
Чтоб доля добрая любила
Её дитя.. И славно, мама,
Что ты так рано спать легла,
А то б ты Бога прокляла
За мой удел.

Страшней кошмара

В том замечательном селе:
Земли чернее по земле
Блуждают люди; отцвели
Сады зелёные, пропали;
Прогнили хаты и упали;
Пруды бурьяном заросли.
Село как будто погорело,
Как будто люди одурели,
Без слов на панщину идут
И деточек своих ведут!...

.....

І я, заплакавши, назад
Поїхав знову на чужину.

І не в однім отім селі,
А скрізь на славній Україні
Людей у ярма запрягли
Пани лукаві... Гинуть! Гинуть!
У ярмах лицарські сини,
А препоганії пани
Жидам, братам своїм хорошим,
Остатні продають штани...

.....
Погано дуже, страх погано!
В оцій пустині пропадять.
А ще поганше на Україні
Дивитись, плакати – і мовчать!

А як не бачиш того лиха,
То скрізь здається любо, тихо,
І на Україні добро.
Меж горами старий Дніпро,
Неначе в молоці дитина,
Красується, любується
На всю Україну.
А понад ним зеленіють
Широкії села,
А у селах у веселих
І люде веселі.

Воно б , може, так і сталось,
Якби не осталось
Сліду панського в Україні.

.....

*(Друга половина 1848,
Кос-Арал)*

И я, заплакавши, назад
Поехал снова на чужбину.

И не в одном таком селе,
Везде на славной Украине
В ярмо люд бедный запрягли
Паны-лукавцы. Гибнут! Гибнут!
В оковах – рыцарей сыны,
А препоганые паны
Спешат жидам, друзьям хорошим,
Последние продать штаны...

.....
Ужасно плохо, страх как плохо!
В пустыне этой пропадать.
Ещё страшней на Украине
Смотреть, и плакать – и молчать!

А как не видишь это лихо,
То всюду как бы любо, тихо,
И на Украине благодать:
Днепр, словно в молоке дитя,
Меж гор седой простор раскинул,
Красуется, любитесь
Всею Украиной,
А над Днепром зеленеют
Широкие сёла,
А в весёлых этих сёлах
Люд живёт весёлый.
Может, так бы всё и стало,
Если б не осталось
Следу панского в Украине.

.....

*(Вторая половина 1848,
Кос-Арал)*

***

І Архімед, і Галілей
Вина й не бачили. Слей
Потік у черево чернече!
А ви, святіє предотечі,
По всьому світу розійшлись
І крихту хліба понесли
Царям убогим. Буде бите
Царями сіяєє жито!
А люде виростуть. Умруть
Ще не зачатіє царята...
І на оновленій землі
Врага не буде, супостата,
А буде син, і буде мати,
І будуть люде на землі.

*24 сентября 1860,
С.-Перетбург*

***

И Архимед, и Галилей
Вина не ведали. Елей
Во чрево полился чернечье!
А вы, святейшие предтечи,
По белу свету разошлись
И крошку хлеба понесли
Царям убогим. Будет бито
Царями сеяное жито!
А люди вырастут. И смерть
Ещё не зачатым царятам...
И на воскреснувшей земле
Врага не будет, супостата,
А будут Сын и Мать в достатке,
И будут Люди на земле.

*24 сентября 1860,
С.-Петербург*

***

Не нарікаю я на бога,
Не нарікаю ні на кого,
Я сам себе, дурний, дурю,
Та ще й співаючи. Орю
Свій переліг – убогу ниву!
Та сію слово. Добрі жнива
Колись-то будуть. І дурю!
Себе-таки, себе самого,
А більше, бачиться, нікого?

Орися ж ти, моя ниво,
Долом та горою!
Та засійся, чорна ниво,
Волею ясною!
Орися ж ти, розвернися,
Полям розстелися!
Та посійся добрим житом,
Долею полийся!
Розвернися ж на всі боки,
Ниво-десятино!
Та посійся не словами,
А розумом, ниво!
Вийдуть люде жито жати...
Веселії жнива!..
Розвернися ж, розстелися ж.
Убогая ниво!!

Чи не дурю себе я знову
Своїм химерним добрим словом?
Дурю! Бо лучче одурить
Себе-таки, себе самого,
Ніж з ворогом по правді жить
І всеє нарікати на бога!

*5 октября 1860,
С.-Петербург*

***

Ни в чём не сетую на Бога,
Ни на кого я не грешу.
Я сам себя дурю немного
Ещё и с песнями. Пашу
Свой перелог на ниве жалкой!
И сею слово. Доброй жатве
Когда-то быть? А я грешу,
Дурю себя лишь самого,
А, может быть, ещё кого?

Распахнись же, моя нива,
Долом и горою!
Да засейся, моя нива,
Волею святою!
Распахнись же, развернись же,
Полям расстилайся!
Да посейся добрым житом,
Долей поливайся!
На все стороны раздайся,
Нива-десятина!
Да посейся не словами,
А разумом, нива!
Выйдут люди... придёт время
Для жатвы счастливой...
Развернись же, расстелись же,
Убогая нива!!

А, может, я мудрёным словом
Себя обманываю снова?
Дурю! Но, право, обдурить
Себя уж лучше, чем других,
Чем мне с врагом по правде жить
И всуе нарекать на Бога.

*5 октября 1860,
С.-Петербург*

Чи не покинуть нам, небого,
Моя сусідонько убога,
Вірші нікчемні віршувать
Та заходиться риштувать
Вози в далекую дорогу,
На той світ, друже мій, до бога,
Почимчикуем спочивать.
Втомилися, і підтоптались,
І розуму таки набрались,
То й буде з нас! – ходімо спать,
Ходімо в хату спочивать...
Весела хата, щоб ти знала!..

Ой не йдімо, не ходімо,
Рано, друже, рано –
Походимо, посидимо –
На сей світ поглянем...
Поглянемо, моя доле...
Бач, який широкий,
Та високий, та веселий,
Ясний та глибокий...
Походимо ж, моя зоре...
Зійдемо на гору,
Спочинемо, а тим часом
Твої сестри-зорі,
Безвічнії, попід небом
Попливуть, засяють,
Підождемо ж, моя сестро,
Дружино святая!
Та нескверними устами
Помолимось богу
Та й рушимо тихесенько
В далеку дорогу –
Над Летою бездонною
Та каламутною.
Благослови мене, друже,
Славою святою.

14 февраля 1861

***

А не пора ли понемногу
С тобой, соседешкой убогой,
Вирши никчёмные бросать
И потихоньку снаряжать
Возы в далёкую дорогу,
На тот свет, друг мой, прямо к Богу,
Пойдём неспешно отдыхать.
Устали мы, поистрепались,
Но всё-таки ума набрались,
И хватит с нас! – пойдём-ка спать,
Пойдём-ка в хате отдыхать...
В весёлой хате, чтоб ты знала!..

Ой не надо, не пойдём мы,
Рано, друг мой, рано –
Посидим с тобой, посмотрим –
На свет этот взглянем...
Что ж, посмотрим, моя доля...
Видишь, он широкий,
Да высокий, да весёлый,
Ясный и глубокий...
Походим же, заря моя,
Взберёмся на гору,
Отдохнём, а в это время
Твои сёстры-зори,
Бессмертные, там, по небу,
Поплывут, сияя.
Подождём же, сестра моя,
Спутница святая!
И безгрешными устами
Помолимся Богу
Да и пойдём потихоньку
В дальнюю дорогу –
Над бездонной мутной Летою
Мы пойдём с тобою.
Благослови меня, друг мой,
Славою святою.

14 февраля 1861

***

А поки те, та се, та оне...
Ходімо просто – навпростець
До Ескулапа на ралець –
Чи не одурить він Харона
І Парку-пряху?.. І тойді,
Поки б химерив мудрий дід,
Творили б, лежа, епопею,
Парили б скрізь понад землею,
Та все б гексаметри плели,
Та на горище б однесли
Мишам на снідання. А потім
Співали б прозу, та по нотах,
А не як-небудь... Друже мій,
О мій сопутниче святий!
Поки огонь не захолюнув,
Ходімо лучче до Харона –
Через Лету бездонную
Та каламутную
Перепливе, перенесем
І славу святую –
Молодую, безвічную.
Або цур їй, друже,
І без неї обійдуся –
Та як буду здужать,
То над самим Флегетоном
Або над Стіксом, у раю,
Неначе над Дніпром широким,
В гаю – предвічному гаю,
Поставлю хаточку, садочок
Кругом хатини насаджу;
Прилинеш ти у холодочок,
Тебе, мов кралю, посаджу.
Дніпро, Україну згадаєм,
Веселі селища в гаях,
Могили-гори на степах –
І веселенько заспіваєм...

15 фебруля 1861, С.-Петербург

***

Покамест то, да сё, да оно...
С тобою напрямик пойдём
Мы к Эскулапу на приём –
А вдруг обманет он Харона
И Парку-пряху? Вот уж где,
Пока химерит мудрый дед,
Творили б, лёжа, эпопею,
Повсюду над землёю рея,
Да всё б гекзаметры плели
И на чердак бы отнесли,
Чтоб мыши их на завтрак съели,
Потом по нотам прозу б пели,
Не как-нибудь... Дружище мой,
О, верный спутник мой святой!
Пока под пеплом жар не тронут,
Пойдём-ка лучше мы к Харону.

Через Лету бездонную,
Мутную такую,
Переплывём, перенесём
И славу святую –
Молодую и вечную.
Да ну её, братик,
И без неё обойдусь я –
А коль силы хватит,
То над самым Флегетоном
Или над Стиксом, что в раю,
Как будто над Днепром широким,
Я в роще, где ветра поют,
Поставлю хаточку, садочек
Вокруг хатёнки насажу;
А прилетишь ты в холодочек,
Тебя, как кралю, усажу,
Днепр и Укра́ину вспомянем,
Селенья светлые в садах,
Курганы славные в степях –
И песню весело затынем.

15 февраля 1861, С.-Петербург

ЗАПОВІТ

Як умру, то поховайте
Мене на могилі,
Серед степу широкого,
На Україні милій.
Щоб лани широкополі,
І Дніпро, і кручі
Було видно, було чути,
Як реве ревучий.
Як понесе з України
У синєє море
Кров ворожу... отоді я
І лани, і гори –
Все покину і полину
До самого бога
Молитися... а до того
Я не знаю бога.
Поховайте та вставайте,
Кайдани порвіте
І вражою злою кров'ю
Волю окропіте.
І мене в сем'ї великій,
В сем'ї вольній, новій,
Не забудьте пом'янути
Незлим тихим словом.

*25 декабря 1846
в Переяславі*

ЗАВЕЩАНИЕ

Как умру, то схороните
Меня на кургане,
Посреди широкой степи,
На родной Украине,
Чтоб простор степей широких,
И поля, и кручи
Было видно, чтобы мог я
Слышать Днепр ревуший.
Как понесёт с Украины
Прямо в сине море
Он кровь вражью... вот тогда я
И поля, и горы –
Всё покину и пристану
К божьему порогу
Помолиться... а до тех пор
Я не знаю бога.
Схороните и вставляйте,
Кандалы порвите
И проклятой вражьей кровью
Волю окропите.
И меня в семье великой,
В семье вольной, новой,
Помянуть не позабудьте
Незлым, тихим словом.

*25 декабря 1846
в Переяславе*

СОДЕРЖАНИЕ

Реалізований талант. <i>Григорій Ключок</i>	3
«Думи мої, думи мої. . .».....	6
«Думы мои, думы мои. . .».....	7
ЛІЛЕЯ.....	14
ЛИЛЕЯ.....	15
СОН (уривок з комедії).....	20
СОН (отривок из комедии).....	21
«Не завидуй багатому. . .».....	28
«Не завидуй богатоу. . .».....	29
ЄРЕТИК.....	30
ЕРЕТИК.....	31
Из поеми “ПРИЧИННА”.....	54
Из поэмы “ПОРЧЕНАЯ”.....	55
«Минають дні, минають ночі. . .».....	56
«Проходят дни, проходят ночи. . .».....	57
В КАЗЕМАТІ.....	58
В КАЗЕМАТЕ.....	59
I. «Ой одна я, одна. . .».....	60
I. «Ой одна я, одна. . .».....	61
II. «За байраком байрак. . .».....	62
II. «За оврагом овраг. . .».....	63
III. «Мені однаково, чи буду. . .».....	64
III. «Мне безразлично, то ли буду. . .».....	65
IV. «“Не кидай матері!” – казали. . .».....	66
IV. «“Мать не бросай!” – тебя просили. . .».....	67
V. «Чого ти ходиш на могилу? . . .».....	68
V. «Зачем ты ходишь на могилу? . . .».....	69
VI. «Ой три шляхи широкіі. . .».....	72
VI. «Ой три пути широкие. . .».....	73
VII. «Веселе сонечко ховалось. . .».....	74
VII. «С улыбкой солнышко скрывалось. . .».....	75
VIII. «Садок вишневий коло хати. . .».....	76
VIII. «Вишнёвый садик возле хаты. . .».....	77
IX. «Рано-вранці новобранці. . .».....	78
IX. «Утром рано новобранцы. . .».....	79

X. «В неволі тяжко, хоча й волі . . .»	80
X. «В неволе тяжко, хоть и воли . . .»	81
XI. Косар.	82
XI. Косарь.	83
XII. «Чи ми ще зійдемося знову? . . .»	84
XII. «Сойдёмся ль мы когда-то снова . . .»	85
«Я не нездужаю, нівроку . . .»	86
«Я , уж не сглазьте, не хвораю . . .»	87
«Думи мої. Думи мої . . .»	88
«Думы мои, думы мои . . .»	89
КАВКАЗ . . .	90
КАВКАЗ.	91
І МЕРТВИМ І ЖИВИМ, І НЕНАРОДЖЕНИМ.	102
МЁРТВЫМ И ЖИВЫМ, И НЕРОДИВШИМСЯ.	103
РОЗРИТА МОГИЛА.	118
РАЗРЫТАЯ МОГИЛА.	119
«І виріс я на чужині . . .»	122
«И вырос я в краю чужом . . .»	123
«І Архімед, і Галілей . . .»	126
«И Архимед, и Галилей . . .»	127
«Не нарікаю я на бога . . .»	128
«Ни в чём не сетую на Бога . . .»	129
«Чи не покинуть нам, небого . . .»	130
«А не пора ли понемногу . . .»	131
«А поки те, та се, та оне . . .»	132
«Покамест то, да сё, да оно . . .»	133
ЗАПОВІТ.	134
ЗАВЕЩАНИЕ.	135

Корниец Валерий Петрович родился 25.02.1940 г. Закончил филфак Кировоградского пединститута им. А.С. Пушкина. Работал учителем, завучем и директором в ряде школ г. Кировограда.

С 1983 по 1987 год был командирован в ДРА, где работал советником Главного управления школ-интернатов при Совете Министров Афганистана, занимался созданием школ-интернатов для детей-сирот.

Пишет с юности, но только в 2010 году решился опубликовать первый сборник лирических стихов «Судьбы веретено».

В 2011 г. вышел сборник «Струны души», в 2012 – сборник «Над кручею» и книга переводов с украинского языка избранных произведений кировоградских поэтов.

В 2013 г. – сборник «Вкус полыни», где помещены произведения автора и подборка переводов на русский язык произведений Владимира Базилевского и Василя Симоненко; а также сборник “Перо поэта” (переводы произведений Тараса Шевченко и лауреатов Шевченковской премии поэтов Н.Винграновского и Б.Олейника.

В 2014 г. – “А.Крымский. Избранное” (перевод с украинского), “Оборвавшийся взлёт” (переводы из В.Симоненко).

Член Кировоградской областной организации Конгресса литераторов Украины.